

COPIII ÎN CONFLICT CU LEGEA-NEGLIJAȚI SAU UITAȚI:

STUDIU PRIVIND SITUAȚIA COPILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA ALFAȚI SUB VÎRSTA RĂSPUNDERII PENALE

Autori:

Beșliu Nicolae – magistrul în asistență socială

Haraz Svetlana - magistrul în psihologie, lector ULIM

Popovici Maria – expert în domeniul drepturilor copiilor

Rotaru Vasile- doctor în drept, conferențiar USM

Chișinău 2011

CUPRINS:

1. SUMAR EXECUTIV

2. INTRODUCERE

3. METODOLOGIE

4. CADRUL LEGAL PRIVIND COPIII SUB VÎRSTA MINIMĂ DE RĂSPUNDERE PENALĂ.

4.1 Copii în conflict cu legea aflați sub vârsta răspunderii: definirea conceptului.

4.2 Standardele internaționale referitoare la procedura aplicabilă copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală.

I. *Preliminarii*

II. *Caracterul măsurilor aplicate copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală*

III. *Detenția copiilor*

4.3 Tratatamentul copiilor sub vârsta minimă la nivel european.

4.4 Cadrul legal național privind copiii în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală

I. *Acte normative cu caracter general*

II. *Acte normative cu caracter specific*

4.5 Funcționarea cadrului legal: studii de caz și date statistice

5. SISTEMUL DE PROTECȚIE SOCIALĂ A COPILULUI CARE COMITE FAPTE PREJUDICIABILE SUB VÎRSTA MINIMĂ A RĂSPUNDERII PENALE.

5.1 Structurile responsabile și analiza spectrului de servicii acordate copilului sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit fapte prejudiciabile

5.2 Colaborarea intersectorială și eficiența serviciilor

6. CADRUL INSTITUȚIONAL EXISTENT ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI COPILULUI SUB VÎRSTA MINIMĂ A RĂSPUNDERII PENALE

- 6.1 Structurile responsabile și cadrul normativ de activitate a acestora;
- 6.2 Eficacitatea instituțiilor în asistența copilului sub vârsta minimă a răspunderi penale
- 6.3 Cadrul de colaborare între instituțiile vizate și sistemul de referire a beneficiarului sistemului de protecție
- 6.4 Funcționarea cadrului instituțional: studiu de caz

7. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

BIBLIOGRAFIE

ABREVIERI

CpDOM - Centrul pentru Drepturile Omului

CGP - Comisariatul General de Poliție

CNPDC - Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului

DGETS - Direcția Generală Educație Tineret și Sport/Direcția Generală Învățământ, Tineret și Sport

DGÎTS - Direcția Generală de Învățământ, Tineret și Sport

DGPOP - [Direcția generală poliție ordine publică](#)

DPDC din mun. Chișinău - Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului din municipiul Chișinău

MAI - Ministerul Afacerilor Interne,

ME - Ministerul Educației

MJ - Ministerul Justiției

MMPSF - Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

SAP - Serviciul de Asistență Psihologică

SASPF - Secția de Asistență Socială și Protecție a Familiei

1. SUMAR EXECUTIV

Studiul dat are drept scop constatarea situației copiilor care au intrat în conflict cu legea, dar sunt sub vârsta minimă de răspundere penală din punct de vedere a reglementărilor legale relevante și a practicilor aplicate.

În cadrul studiului au fost analizate următoarele domenii: cadrul legal în ceea ce privește procedura de instrumentare a cauzelor, cadrul legal și funcțional privind protecția socială, politicile și cadrul instituțional privind protecția copiilor în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere.

Pentru a trasa anumite concluzii și recomandări au fost analizate acte normative, efectuate interviuri cu persoanele implicate în lucrul cu copiii din grupul țintă, au fost examinate date statistice și studii de caz reprezentative pentru situația copiilor sub vârsta minimă a răspunderii penale.

Printre constatările majore ale studiului pot fi evidențiate: lipsa unui cadru legal sistematizat de instrumentare a cazurilor copiilor sub vârsta minimă de răspundere, insuficiența modalităților de suport și protecție socială a copiilor aflați în conflict cu legea, ineficiența abordărilor și măsurilor aplicate în prezent din punct de vedere a prevenirii comportamentelor nedorite, lipsa unei autorități care ar fi responsabilă sau implicată de la început până la urmă în situațiile copiilor grupului țintă însoțită de o fragmentare a atribuțiilor care împiedică ca răspunsul oferit să fie sistemic.

Din punct de vedere a laturii pozitive studiul constată existența unui cadru normativ în privința copiilor aflați în dificultate sau care au nevoie de protecție în general, care face trimitere deseori la standarde internaționale și subliniază necesitatea aderării și respectării principiilor de bază stabilite de acestea. Acest cadru legal stabilește o procedură de instrumentare a cazurilor acestor copii. Acesta ar oferi o oportunitate de a folosi mecanismul existent în privința soluționării cauzelor copiilor aflați în dificultate și pentru copii din grupul țintă a studiului dat. A fost constatată și existența unei colaborări intersectoriale (atât pe verticală, cât și pe orizontală) care formează premisele dezvoltării unui sistem eficient care poate răspunde la probleme legate de implicarea copiilor în acțiuni contrare legii.

Sub aspect de recomandări studiul propune mai multe soluții de abordare a cadrului legal: modificarea cadrului legal existent de tratare a copiilor aflați în dificultate în așa fel încât acesta să

inclusă expres și copii în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală; adoptarea unei legi referitoare la copiii aflați în dificultate care ar reglementa și procedura în privința copiilor sub vârsta minimă a răspunderii; adoptarea unei legi separate care ar reglementa procedura în privința copiilor sub vârsta minimă de răspundere. Studiul optează pentru ultima soluție.

Ținând cont de situația curentă și recomandările internaționale în domeniu studiul stabilește principii de bază pentru legislația care urmează a fi adoptată. De exemplu, numărul copiilor care comit acte prejudiciabile conform datelor statistice este relativ mic. Dacă considerăm această constatare împreună cu faptul că majoritatea din ei săvârșesc infracțiuni contra proprietății credem că deschiderea unei instituții de tip închis nu este necesară la acest moment. În cazurile rare a unor copii violenți trebuie prevăzut un mecanism separat de supraveghere și îngrijire în centrele de plasament care este aplicat atunci când astfel de cazuri apar. Aceasta vine în concordanță cu cercetările științifice care demonstrează că răspunsurile cele mai eficiente pentru copiii mai mici de vârsta răspunderii penale exclud arestarea, privarea de libertate, și alte sancțiuni juridice similare.

Printre recomandările majore ale studiului este și constituirea protocoalelor de interacționare între organele de drept și cele ale protecției sociale cu exemplificarea unor elemente ale acestor protocoale.

2. INTRODUCERE

În acest an Republica Moldova aniversează 20 de ani de la proclamarea independenței și suveranității. Această perioadă a fost marcată de o multitudine de transformări, inclusiv sociale.

Copiii au fost întotdeauna afectați de schimbările care au loc în societate, acestea producând consecințe sub diferite aspecte inclusiv în ceea ce privește rata delincvenței juvenile.

Situația care există la momentul de față cu privire la delincvența juvenilă reflectă starea de „sănătate” a societății contemporane moldovenești. Multitudinea de probleme sociale, economice și politice au afectat mai mult negativ decât pozitiv generațiile în creștere. Șomajul, sărăcia și plecarea la muncă peste hotare a părinților a agravat mult situația copiilor, care rămânând nesupravegheați și fără un model familial constructiv, ajung să își petreacă timpul în stradă, să experimenteze „libertatea” de care dispun pînă la situații care pun în pericol viața și integritatea lor, dar și a altor persoane.

Situația copiilor implicați în acțiuni criminale este una care poate fi catalogată ca „deplorabilă” din mai multe considerente: politici și legi cu lacune și curențe în aplicare acestora în practică, cadru instituțional în reformare, spectru de servicii care este la început de cale, deficiențe bugetare și de resurse materiale și umane.

Protecția copilului în conflict cu legea este un imperativ atît din punct de vedere al necesităților acestuia cît și din punct de vedere al intereselor generale ale societății. Din considerente că Republica Moldova își dorește să atingă standarde (vest) europene în ceea ce privește protecția drepturilor copilului, este important de analizat situația creată la moment și de promovat după necesitate reforme eficiente care ar corespunde cerințelor acestor standarde internaționale la care Moldova este parte.

Acest lucru nu este posibil dacă nu există un cadru legal alineat cerințelor fundamentale ale standardelor internaționale în acest domeniu. Deci o analiză a situației copiilor sub vîrsta minimă de răspundere penală care comit fapte prejudiciabile nu este posibilă fără examinarea cadrului legal care ar prevedea procedura de instrumentare a unor astfel de cauze, fără analiza politicilor sociale și a cadrului instituțional în protecția copilului cu accent pe elucidarea eficienței funcționării instituțiilor și a sistemelor de suport.

Studiul dat are drept scop general constatarea situației copiilor din grupul țintă din punct de vedere a cadrului legal existent, a practicilor aplicabile în privința lor și formularea unor concluzii și recomandări.

În cadrul studiului au fost analizate următoarele domenii: cadrul legal sub aspect de proceduri în ceea ce privește tratamentul copiilor care săvârșesc fapte prejudiciabile dar nu au atins vârsta răspunderii; cadrul legal și funcțional privind protecția socială a acestor copii; analiza politicilor și cadrului instituțional privind protecția lor și cadrul privind colectarea datelor statistice.

Studierea cadrului legal procesual este necesară deoarece nu există studii care ar prezenta în mod comprehensiv acest subiect, iar lipsa acestora face dificilă sau imposibilă formularea de politici în domeniu.

Mecanismele existente de răspuns la problemele legate de delincvența copiilor pe de o parte și dezvoltarea unor servicii de suport pentru prevenirea, dar și diminuarea fenomenului de criminalitate în rândul minorilor constituie un element important al asigurării drepturilor copiilor din grupul țintă. La baza acestui studiu este și o analiză a fenomenului sus-menționat, în special a problemelor de ordin social care favorizează o rată înaltă a criminalității în rândul minorilor.

Obiectivele cercetării conform domeniilor trasate:

Cadrul legal

- stabilirea gradului de reglementare a domeniului de studiu;
- aprecierea gradului de corespundere a cadrului legal cu recomandările internaționale din domeniu;
- identificarea lacunelor cadrului legal;
- stabilirea practicii de aplicare a normelor legale;
- formularea recomandărilor privind dezvoltarea cadrului legal.

Protecția socială

- analiza situației domeniului social și a cauzelor ce duc la creșterea ratei infracțiunilor în rândul minorilor;

- analiza serviciilor sociale, medicale și educaționale disponibile în rezolvarea problemelor legate de copiii sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit infracțiuni;
- sublinierea lacunelor sistemului de protecție socială în acest domeniu și
- formularea de recomandări pentru o eficientizare a sistemului pentru diminuarea numărului de cazuri de încălcare a legii în care sunt implicați copii minori.

Cadrul instituțional și politici

- analiza politicilor și a cadrului instituțional (structurilor responsabile);
- identificarea capacității de a răspunde necesităților copilului sub vârsta minimă a răspunderii penale;
- depistarea lacunelor în activitatea instituțiilor/structurilor responsabile de protecția copilului sub vârsta minimă a răspunderii penale;
- conturarea cadrului de colaborare între instituțiile/structurile responsabile în vederea asigurării protecției copilului sub vârsta minimă a răspunderii penale;
- elaborarea recomandărilor în vederea perfecționării cadrului instituțional.

3. METODOLOGIE

Atingerea obiectivelor pentru fiecare domeniu a avut loc prin aplicarea unui spectru larg de metode și tehnici de investigare teoretică și empirică. Astfel pentru studiul dat au fost folosite următoarele metode:

- efectuarea unei analize a materialelor care abordează cadrul legal, instituțional și funcțional în ceea ce privește copiii în conflict cu legea sub vârsta răspunderii penale inclusiv în aspect comparativ;
- studiul standardelor internaționale pentru sintetizarea cerințelor de bază față abordarea copiilor din grupul țintă;
- interviuarea actorilor implicați în sistemul de instrumentarea cazurilor copiilor aflați în conflict cu legea sub vârsta răspunderii penale. În cadrul cercetării date au fost interviuate 22 de astfel de persoane (inspectori pentru minori, lucrători ai comisiilor pentru protecția drepturilor copilului, directori de instituții etc.);
- colectarea și analizarea actelor normative naționale relevante prin prisma standardelor internaționale;
- examinarea studiilor de caz a 4 copii cu elucidarea circumstanțelor relevante obiectivelor studiului.

4. CADRUL LEGAL PRIVIND COPIII SUB VÎRSTA MINIMĂ DE RĂSPUNDERE PENALĂ.

4.1 Copii în conflict cu legea aflați sub vârsta răspunderii: definirea conceptului.

Studiul dat vizează copiii în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă a răspunderii penale sau contravenționale. Nu există standarde internaționale clare cu privire la vârsta la care unui adolescent i-ar putea fi atribuită rezonabil responsabilitatea penală (respectiv contravențională deoarece la nivel de drepturi fundamentale nu există o distincție esențială între acestea). Convenția pentru drepturile copiilor pur și simplu prescrie Statelor Părți să stabilească “o vîrstă minimă mai jos de care copiii să fie tratați ca neavînd capacitatea de a încălca legea penală” (Art. 40.3.a). În Regulile de la Beijing la acest principiu se adaugă, că “începutul acestei vîrste nu trebuie să fie fixat la o vîrstă prea mică, avîndu-se în vedere imaturitatea emoțională, psihică și intelectuală” (Regula 4.1). Această regulă propune cel puțin un indiciu pentru stabilirea vîrstei respective: rezultatele cercetărilor medicale și psiho-sociale și nu tradiția sau cererea societății.

În conformitate cu Codul penal al Republicii Moldova, copiii pot fi atrași la răspundere penală dacă au împlinit vîrsta de 16 ani, iar copiii care au vîrsta între 14 și 16 ani pot fi atrași la răspundere numai pentru săvîrșirea unui anumit cerc restrîns de infracțiuni.

Codul contravențional pe de altă parte stabilește că la răspundere contravențională poate fi atrasă numai persoana care a împlinit 18 ani. Copiii cu vîrsta între 16 și 18 ani pot fi atrași la răspundere contravențională pentru săvîrșirea contravențiilor în domeniul circulației rutiere și contravenții ce afectează activitatea de întreprinzător, fiscalitatea, activitatea vamală și valorile mobiliare.

Putem constata că vîrsta minimă stabilită de legislația națională corespunde cu accepțiunile existente în domeniu în ce privește limita de vîrstă. Unicul lucru care este criticat în această privință și menționat și de Comitetul privind Drepturile Copilului (în continuare Comitetul) este recomandarea anulării a să două limite de vîrstă pentru răspunderea penală cu stabilirea unei vîrste unice.

4.2 Standardele internaționale referitoare la procedura aplicabilă copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală.

I. Preliminarii

Convenția privind Drepturile Copilului și Regulile de la Beijing stabilesc standarde și garanții aplicabile pentru copiii în conflict cu legea care au atins vârsta minimă de răspundere penală. Aceste acte însă, practic nu oferă vre-o ghidare în ceea ce privește tratamentul copiilor în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală. Respectiv în Comentariul General privind drepturile copiilor în justiția juvenilă¹, Comitetul nu elaborează multe lucruri ci numai propune ca pentru această categorie de copii dacă este necesar și în interesul lor superior pot fi luate măsuri speciale de protecție, cerînd totodată Statelor părți să informeze Comitetul despre aceasta în rapoartele lor în detaliu. Interesul superior al copilului de rînd cu celelalte principii generale ale Convenției trebuie să constituie baza creării unui cadru legal în ceea ce privește acțiunile, procedurile și măsurile care pot fi aplicate copiilor în conflict cu legea sub vârsta minimă de răspundere.

În afară de aceste principii generale, Liniile directoare ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile (Liniile directoare de la Riyadh) (1990), conțin recomandări speciale de a crea și implementa politici comprehensive de prevenire, accentul fiind pus pe măsuri îndreptate spre familie, școli și comunități. Liniile coincid cu datele existente că cele mai eficiente măsuri de prevenire și de intervenție sunt cele non-punitive care utilizează școala sau familia. Standardele internaționale promovează utilizarea unor astfel de abordări în privința tuturor copiilor care au un comportament problematic, inclusiv acei care sunt în conflict cu legea. Acestea au o importanță deosebită pentru copii care nu au atins vârsta minimă de răspundere. Pentru astfel de categorii de copii reacția la comportamentul lor poate consta în întregime din programe de acest gen. Cu toate că măsurile aplicabile în general trebuie să fie necoercitive, pot fi cazuri cînd organele administrative sau judecătorești ar putea impune participarea obligatorie a familiilor și a copiilor în anumite activități, cum ar fi de exemplu clase de abilități parentale și în cazuri foarte rare acestea pot consta în privarea de libertate a copilului.

---

¹Acesta poate fi găsit la adresa <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm>

II. *Caracterul măsurilor aplicate copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală*

Cercetările demonstrează că răspunsurile cele mai eficiente pentru copiii mai mici de 12 ani exclud arestarea, privarea de libertate, și alte sancțiuni juridice similare. Totodată ceea ce pot fi două dintre cele mai frecvente răspunsuri față de copiii mai mici de vârsta minimă de răspundere: măsurile punitive și niciun răspuns sunt, probabil, cele mai contraproductive răspunsuri posibile. În timp, ce acestea încalcă drepturile copiilor, ele totodată conduc la probleme de delincvență mai grave în timp, care sunt apoi în mod constant mult mai dificil și costisitor de a le soluționa.

De aceea orice stat trebuie să formuleze proceduri și reacții adecvate la astfel de comportamente. În acest sens este important ca procedura aplicată și măsurile impuse să nu fie în esență de caracter penal. În privința acestor copii pot fi luate măsuri speciale de protecție.

Deși aceste reguli de bază par a fi simple, aplicarea lor este complicată de distincția neclară dintre măsurile penale și punitive și cele de protecție, în special atunci când astfel de măsuri ar putea priva de libertate copiii.

Astfel, Comitetul a menționat că, neapărat toate măsurile de protecție pot fi acceptate. De exemplu, Comitetul a recomandat ca Liberia (2004) să aplice numai "măsuri de protecție și măsuri educative" față de copiii mai mici de vârsta minimă de răspundere penală, în timp ce acesta a declarat că Polonia (2002) ar trebui să nu aplice față de astfel de copii "măsuri corecționale sau măsuri educaționale."

Diferențele între măsurile educative și măsuri educaționale, precum și între măsurile de protecție în general, depind de anumite contexte existente la moment. În consecință, Comitetul refuză să adopte o abordare prescriptivă a politicilor statelor părți. Astfel de măsuri sunt de fapt niște răspunsuri ce vizează bunăstarea copilului, declanșate de săvârșirea unor acte delincvente. Ele nu trebuie să aibă caracterul sancțiunilor penale cum ar fi caracterul punitiv (măsura se aplică pentru a pedepsi persoana) sau caracter de retribuire.

În așa fel există necesitatea de a diferenția sistemul de protecție a copilului de cel al justiției penale, ceea ce înseamnă că organele care iau decizia și procedura aplicată de aceste organe ar trebui să fie diferită de cea pentru cauzele penale. Comitetul a stabilit că "statele părți ar trebui să informeze în rapoartele lor specifice în detaliu modul în care copiii sub vârsta minimă de răspundere penală stabilită în legislațiile lor sunt tratați atunci când sunt recunoscuți că au încălcat legea penală,

sau sunt bănuți sau acuzați de a fi făcut acest lucru, și ce fel de garanții juridice există ca să se asigure că tratamentul lor este la fel de corect și la fel ca cel al copiilor peste vârsta minimă de răspundere penală” (A se vedea Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10: Children’s rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10, 25 Apr 2007).

Această frază indică mai mult la așteptările generale ale Comitetului pentru politicile cu privire la copiii mai mici de vârsta minimă de răspundere penală. Indicarea la acești copii ca la niște copii care se confruntă cu recunoașterea, presupunerea, sau de acuzația de încălcare a legii penale, în condițiile în care tehnic nu este posibil ca astfel de copii să fie atrași la răspundere penală indică la copiii mici, în conflict cu legea, care se pot confrunța cu proceduri de aplicare a măsurilor de protecție.

În acest caz, copiii au dreptul la un tratament corect, cu toate că atunci când se examinează posibilitatea aplicării a unor măsuri speciale de protecție garanțiile legale aplicabile în cadrul procedurilor de protecție nu sunt la fel de extinse ca cerințele de proces echitabil pentru copiii ce au atins vârsta minimă de răspundere penală.

În afară de faptul că copiii sub vârsta minimă de răspundere nu pot fi puși sub învinuire sau să fie făcuți responsabili în urma unor proceduri penale aceștia, nu pot fi tratați într-o manieră incriminatorie, inclusiv, inter alia, prin reținerea de către poliție sau alte forme de detenție. Măsuri speciale de protecție pot fi luate, dacă este necesar în interesul superior al copiilor care sunt mai mici decât vârsta minimă de răspundere penală la data infracțiunii presupuse, prin proceduri non-penale sau fără a recurge la proceduri judiciare. În cazurile care implică privarea de libertate prin intermediul unor măsuri speciale de protecție, se aplică toate drepturile copiilor privați de libertate.

III. Detenția copiilor

Regulile ONU privind protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana) (1990) stabilesc o înțelegere largă a privării de libertate aceasta însemnând orice formă de detenție sau recluziune sau plasament a unei persoane într-o instituție privată sau publică pe care persoana nu poate să o părăsească la voia sa în baza unui ordin de natură judiciară, administrativă sau altă natură de autoritate publică. Această definiție include arestarea, dar și deținerea persoanelor sub vârsta minimă de răspundere care nu sunt arestate. Art. 37 din Convenție, precum și Regulile de la Beijing și Regulile de la Tokyo, prevăd faptul că în cazul copiilor în conflict cu legea, se poate recurge la

privarea de libertate doar ca la o măsura extremă și pentru perioada cea mai scurtă care se impune. Aceasta trebuie să fie însoțită de un șir de garanții cum ar fi revizuire periodică, separarea de adulți și alte categorii de persoane, dreptul de a menține contactul cu familia etc.

În ceea ce privește copiii în conflict cu legea care nu au atins vârsta minimă de răspundere penală, aplicarea privării de libertate este și mai limitată. Comitetul nu exclude posibilitatea de a priva de libertate copii mai mici de vârsta minimă de răspundere penală. Această concluzie se desprinde din Comentariul General privind justiția juvenilă. Deși nu citează în mod specific vârsta minimă de răspundere penală, Comitetului reiterează în acest document una din normele pe care le-am indicat mai sus: drepturile unui copil lipsit de libertate, așa cum sunt recunoscute în CDC, se aplică în ceea ce privește copiii aflați în conflict cu legea, și în ce privește copiii plasați în instituții în scopul de îngrijire, protecție sau tratament. Tacit, aceasta admite că copiii pot fi în mod legal și în mod corespunzător privați de libertate în scopuri de îngrijire, protecție, sau tratament, inclusiv în instituțiile de învățământ și de protecție.

Comitetul a indicat acest punct de vedere cu privire la diferite state. De exemplu, Comitetul a subliniat că în Nigeria "garanțiile juridice ... trebuie să fie oferite pentru toți copiii, indiferent dacă privarea de libertate rezultată din aplicarea unei proceduri de protecție sau a unei proceduri penale." (1996). Comitetul a recomandat Coreei de a asigura că "toți minorii implicați în proceduri de protecție care ar putea duce la privarea de libertate să aibă acces la consiliere juridică într-un stadiu incipient" (2003). La fel Comitetul a recomandat Madagascarului "să asigure că copii sub vârsta de 13 ani să nu fie aduși în fața unei instanțe penale și că, măsurile educative privative de libertate să fie aplicate doar ca o măsură în ultimă instanță " (2003). Comitetul nu interzice privarea de libertate în oricare din exemplele de mai sus, care în mod evident implică și copii în conflict cu legea. În schimb, aceasta subliniază mai multe restricții cu privire la aplicarea acesteia: garanții juridice, asistență obligatorie și utilizare doar în cazuri extreme.

În alte ocazii, inclusiv atunci când astfel de restricții sunt depășite, Comitetul a criticat aplicarea măsurilor de protecție privative de libertate copiilor și le-a invocat ca dovadă a unei vârste minime de răspundere penală care nu este clară sau lipsite de sens. De exemplu, el a sugerat că în Republica Cehă dispozițiile de protecție privative de libertate pentru copii mici sunt în contradicție cu sensul cerinței de a stabili vârsta minimă de răspundere penală (2003).

Chiar dacă după cum am indicat mai sus în principiu este posibilă privarea de libertate a copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală, informația care este cerută de Comitet de la statele părți în cadrul procesului de raportare, reflectă un nivel profund de cercetare a necesității privării de libertate a copilului bazate pe motive de protecție socială. De exemplu, țările trebuie să raporteze cum interesul superior al copilului este reflectat la nivel legislativ, judiciar, administrativ sau la alt nivel atunci când este vorba de separarea copiilor de familiile lor și cerințele privind revizuirea periodică a locurilor de privare de libertate. Regulile de raportare la fel cer informații cu privire la măsurile de protejare a copiilor privați de libertate, precum și date dezagregate în privința copiilor separați de părinții lor, durata de plasare a lor, precum și frecvența de revizuire a plasamentelor lor, de asemenea, date dezagregate sunt solicitate cu privire la numărul de instituții relevante, numărul de locuri disponibile în ele, și raportul dintre persoanele care îi îngrijesc și copii de acolo.

În concluzie privarea de libertate este aproape exclusă ca măsură de pedeapsă sau sancțiune pentru copiii sub vârsta minimă de răspundere penală. Pot exista două posibilități de privare de libertate: 1. deținerea temporară de către poliție în cazul reținerii în flagrant și 2. cazurile când comportamentul copilului reprezintă un pericol serios persoanei sale sau altora și serviciile specializate nu pot aborda corespunzător acest pericol în cadrul familiei. În ambele cazuri procedura trebuie să prevadă un set extensiv de garanții.

4.3 Tratatamentul copiilor sub vârsta minimă la nivel european.

În compendiul pe Justiția Juvenilă publicat de Centrul Internațional de Dezvoltare a Copilului (Innocenti) Florența – Italia se menționează că este dificil de a obține date clare despre vârsta minimă aplicată în fiecare țară. Aceasta deoarece, o vârstă poate ascunde altă vârstă: cu alte cuvinte vârsta oficială pentru responsabilitatea penală poate să nu fie cea mai mică vârstă la care copilul poate fi atras pentru comiterea unei infracțiuni în sistemul judiciar. De exemplu în Franța, unde vârsta minimă este de 13 ani, copiii cu vârsta între 10 și 12 ani pot apărea în instanța de judecată pentru minori, care poate impune doar măsuri educative și de supraveghere, așa ca probațiunea, dacă copilul se consideră a fi în grupul de risc.

În unele țări unde vârsta minimă este joasă, există un sistem de “pași” prin care persoanelor de vârsta specificată li se aplică măsuri diferite. În așa fel, în Iordania, unde vârsta minimă este de 7

ani, infractorii sub 12 ani în principiu sunt supuși doar măsurilor de supraveghere și “de observare a comportamentului”.

În așa fel nivelul la care este stabilită vârsta răspunderii penale, în nici un caz nu este un indicator automat al modului în care copilul este tratat după comiterea infracțiunii. Așa, în Scoția, unde limita acestei vârste este una dintre cele mai joase (8 ani), prin aplicarea sistemului progresiv “de audiere al copiilor” de fapt se evită contactul cu sistemul judiciar formal pentru copii sub vârsta de 16 ani – și chiar pentru mulți din cei care au 16-17 ani – pentru toate infracțiunile cu excepția celor mai serioase, mergându-se pe calea găsirii soluțiilor care nu implică privațiunea de libertate. Aceasta în comparație de exemplu cu România, unde vârsta minimă este de 14 ani și unde copilul de această vârstă pentru aceiași infracțiune va fi judecat și posibil, ca rezultat condamnat la detenție; sau cu Guatemala, cu 18 ani ca limită a vârstei minime, unde însă pentru un copil sub această vârstă, care a comis o infracțiune, se poate ordona un termen îndelungat de plasament instituțional “socio-educational”. Prin urmare, vârsta la care este stabilită responsabilitatea penală poate sau nu poate reflecta perspectiva represivă sau de reabilitare din partea autorităților.

Pentru o înțelegere mai bună a tratării copiilor sub vârsta minimă în Europa, poate fi de folos o prezentare a tratamentului copiilor care răspund penal. Între vârsta minimă de răspundere penală și cea de majorat penal, categoriile de vârstă și tipul de intervenții posibile sunt destul de diferite. În majoritatea țărilor (Belgia, Franța, Olanda, Scoția, Anglia și Țara Galilor) vârsta de 16 ani este crucială. Sub această vârstă regula indică de obicei abordarea prin asistență socială, metoda penală reprezentând excepția. În cazul vârstelor de peste 16 ani abordarea punitivă devine mai importantă sau, ca în Scoția, ea reprezintă chiar regula.

Dar chiar și atunci, nuanțele și diferențele principale rămân. În Danemarca, de exemplu, judecătorul obișnuit este competent pentru cazuri de delicvenți de peste 15 ani, asigurându-se însă și multe excepții și proceduri pedagogice și de orientare socială. În Belgia, instanța pentru minori își păstrează autoritatea pentru cazuri pînă la 18 ani și, teoretic, nu poate impune pedepse, ci numai măsuri de protecție. De la vârsta de 16 ani, instanța pentru minori poate decide să trimită cazul procuraturii, vizînd judecarea cazului de către un judecător obișnuit. În Danemarca (pînă la 15 ani) și în Scoția (pînă la 16 ani) dominantă asistenței sociale devine atît de puternică, încît nu instanța este cea autorizată, ci autoritățile locale de asistență socială (DK) sau Audierea Copiilor (SC).

În fiecare țară există aceeași gradare privind posibilele măsuri:

Avertismente făcute de obicei de poliție.

Supravegherea cu condiții; posibilele condiții menționate sunt mai mult sau mai puțin aceleași și anume acceptarea supravegherii și/sau a îndrumării, o anumită formă de despăgubire, o formă de muncă neplătită în folosul comunității. Limitele de timp pentru supravegherea și condițiile impuse pot varia. De asemenea, calitatea tehnică a supravegherii și îndrumării depinde de mijloacele locale disponibile, de dezvoltarea activităților și tradițiilor de asistență socială.

Plasarea în familii adoptive sau instituții. Delicvenții minori pot fi luați din mediul casei lor și plasați spre îngrijire într-un mediu educativ mai adecvat. De asemenea, și aici pot fi observate diferențe privind durata plasamentului și conținutul tehnic al implementării.

Plasarea într-o instituție închisă. Peste tot delicvenții minori pot fi separați de comunitate, dar acest lucru încă se mai întâmplă în numele unui motiv educativ. De aceea se apelează la instituții speciale pentru minori și atunci când este vizată o măsură coercitivă. În Belgia se poate impune o măsură educativă într-o "secție închisă a unei instituții publice"; în Danemarca o "instituție socio-pedagogică închisă" înlocuiește de cele mai multe ori închisoarea; în Olanda măsura coercitivă de închidere a minorilor se realizează într-o "școală de corecție"; în Italia acest lucru se întâmplă în "școli aprobate" iar în Anglia și Țara Galilor tineri cu vârsta peste 15 ani pot fi trimiși în "instituții pentru delicvenți minori" iar în Germania custodia sau detenția disciplinară de scurtă durată se realizează în case de custodie pentru tineret sau în închisori pentru tineret. Peste tot se vrea ca această măsură să fie un compromis între un fel de măsură de siguranță pentru comunitate, o pedeapsă pentru delicvent și un obiectiv educativ. Din cauza gravei privări de libertate, limitele de timp pentru această măsură sunt bine precizate.

Detenția, tinerii de peste 16 ani pot fi reținuți într-o închisoare normală, dar și aici se folosește un sistem special.

Asemănările propriu-zise din acest domeniu sunt contrazise din punct de vedere teoretic de diferitele sisteme în care sunt adoptate. Detenția într-o instituție închisă pentru delicvenți minori poate apărea ca o parte a unei legi penale obișnuite (ca în Danemarca), ca o lege penală specială pentru minori (ca în Olanda, Italia sau Germania) sau pur și simplu ca o măsură educativă (ca în Belgia). Avertismentul este o măsură de alternativă în Anglia, Țara Galilor și Irlanda, o pedeapsă în Olanda, o măsură educativă în Belgia și Franța și o măsură disciplinară specială în Germania. Munca în folosul comunității este oferită ca o alternativă sau ca o măsură educațională, o măsură

disciplinară sau chiar ca o condiție pentru eliberarea condiționată de către instanță în Germania. La fel aceasta poate fi parte a condițiilor de supraveghere educațională în Belgia, o măsură de alternativă sau o condiție pentru eliberarea condiționată în Olanda; este o pedeapsă specifică în cadrul justiției penale pentru minori din Italia, Anglia și Irlanda, în ultimele două țări ea putând fi impusă numai celor care au peste 16 ani. Această situație haotică ilustrează felul în care denumiri foarte diferite pot ascunde practici similare iar discursuri asemănătoare pot urma practici diferite.

În orice caz, în țările europene, intervențiile în cazul tinerilor sub vârsta minimă se fac pe baza unor probleme de asistență socială. În principiu, și copii care comit o infracțiune sunt tratați, ajutați, (re)educați și nu pedepsiți. În astfel de cazuri tratamentul forțat poate fi o alternativă. În general în intervenții sunt implicate familiile.

4.4 Cadrul legal național privind copiii în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală

Republica Moldova a adoptat mai multe acte care ar viza situația copiilor în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă a răspunderii. Aceste acte pot fi împărțite mai mult sau mai puțin strict în 1) acte care reglementează la general chestiuni ce țin de drepturile copilului aflat în dificultate sau chestiuni ce țin de delicvența juvenilă și 2) acte care fac referință la copiii în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală.

Mai jos prezentăm o descriere rezumativă a actelor din ambele grupe.

I. Acte normative cu caracter general

Planul național de acțiuni cu privire la protecția copiilor rămași fără îngrijirea părinților pentru anii 2010-2011 aprobat prin Hotărârea Guvernului 450/02.06.2010 prevede printre altele și măsuri de prevenire a delicvenței juvenile, precum și includerea începând cu 2010 în statele de organizare ale serviciilor minore ale comisariatelor de poliție a funcției de psiholog pentru respectarea drepturilor copiilor în procesul de audiere a persoanelor minore bănuite, învinuite, victime sau martori ale infracțiunilor. Această ultimă cerință din interviurile pe care le-am avut deocamdată nu a fost realizată. La fel același plan prevede înființarea în 2011 a instituțiilor de

detenție cu regim deschis pentru minorii aflați în conflict cu legea, a instituțiilor speciale de învățământ și de reeducare sau curative și de reeducare, pentru copiii care au comis infracțiuni, dar sînt eliberați de răspundere sau de pedeapsă penală.

Strategia Națională privind acțiunile comunitare pentru susținerea copiilor aflați în dificultate pe anii 2007-2014 adoptată prin hotărîrea Guvernului nr. 954 din 20.08.2007. Scopul prezentei Strategii este asigurarea oportunităților de integrare socială a copiilor aflați în dificultate prin acțiuni comunitare relevante. Strategia nu oferă o definiție a acestor copii. Printre grupuri țintă se află și copii în conflict cu legea. Strategia prevede elaborarea unui cadru legal.

Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copilului din Centrul de plasament temporar, aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr. 450 din 28.04.2006. Centrul de plasament temporar este o instituție de asistență socială, publică sau privată, care ia în îngrijire de tip familial, pe o perioadă determinată, copii aflați în situații de dificultate. Standardele nu stabilesc o definiție a copilului aflat în dificultate, dar oferă o enumerare a copiilor aflați în dificultate. Astfel sunt copiii aflați în dificultate: copilul a cărui familie se află în imposibilitatea de a-și exercita drepturile și îndatoririle părintești; copilul a cărui securitate, integritate fizică și psihică și educație sînt în pericol în mediul său de viață; copilul aflat într-o situație care impune tutela, dar aceasta nu poate fi înstituită; copilul inadaptat social (cu dezabilități), dacă se stabilește că este în interesul copilului și centrul este dotat și abilitat să asiste acești beneficiari.

Standardele stabilesc o limită de ședere a copiilor în astfel de Centre, care totuși poate fi prelungită în cazul lipsei unei soluții pe o perioadă nedeterminată. Admiterea în astfel de centre este posibilă în două cazuri: 1. la propunerea autorităților competente (autoritatea tutelară și secția asistență socială și protecție a familiei/direcția asistență socială și protecție a familiei din raza teritorială în care locuiește copilul); 2. în regim de urgență.

Primirea în regim de urgență are loc în orice moment și se referă la orice copil, găsit pe stradă/adus din stradă sau al cărui integritate fizică și/sau psihică sînt puse în pericol în mediul său de viață, avînd nevoie de protecție de urgență, asigurîndu-i îngrijirea și educația necesare pe toată durata șederii în Centru.

Regulamentul-cadru al Centrului de plasament temporar al copilului aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1018 din 13 septembrie 2004, la fel prevede plasarea copilului în Centru se face în

modul stabilit de prezentul Regulament, cu prezentarea dosarului personal al copilului de către autoritatea tutelară teritorială și serviciile de asistență socială, sau în regim de urgență.

Constatăm că, spre deosebire de Strategia Națională privind acțiunile comunitare pentru susținerea copiilor aflați în dificultate, Standardele nu includ în această categorie copiii aflați în conflict cu legea. Totuși acest act normativ are relevanță pentru studiul dat deoarece situația copiilor în conflict cu legea ar putea fi încadrată de la caz la caz în unele din categoriile descrise mai sus. În afară de aceasta din discuții cu lucrători practici s-a constatat că organele de drept folosesc astfel de centre (în speță Centru de plasament temporar din Chișinău) pentru plasamentul copiilor aflați în conflict cu legea. Uneori astfel de plasament urmărește scopul nespecific oferirii posibilității efectuării acțiunilor necesare mai ales în cazul copiilor care ar putea să se ascundă sau ar fi greu de găsit. Considerăm o astfel de soluție semi-legală. Aceasta este posibilă datorită lipsei unei reglementări clare în ceea ce privește copiii în conflict cu legea și a unei interpretări extensive a admiterii copiilor în Centru în regim de urgență. Accesibilitatea la astfel de copii este o necesitate a organelor de drept, dar aceasta trebuie să fie soluționată în așa fel încât să nu fie încălcate drepturile copilului.

Hotărîrea cu privire la instituirea Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate și aprobarea Regulamentului-cadru de activitate al acesteia nr. 1177 din 31.10.2007 a stabilit cadrul legal de instituire în cadrul autorității administrației publice locale de nivelul al doilea/municipiului Bălți, a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate, subordonate Consiliului raional/municipal. Prin aceeași hotărîre a fost aprobat Regulamentul cadru de activitate a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate. Conform Regulamentului în cazul în care parvine o declarație că un copil se află în dificultate și că are nevoie de protecție sau dacă părintele declară că el nu este în stare să-i ofere copilului îngrijirea necesară, oricare organ special desemnat, care a primit/înregistrat inițial declarația o readresează imediat Secției asistență socială și protecție a familiei/Direcției pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău în vederea efectuării primei investigații.

Dacă rezultatele primei investigații demonstrează că există motive de îngrijorare care prejudiciază viața și sănătatea copilului, Secția asistență socială și protecție a familiei/Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău expediază cazul pentru evaluarea complexă a copilului și familiei acestuia asistentului social din unitatea administrativ-teritorială în care locuiește

copilul și familia lui. Asistentul social respectiv, reieșind din rezultatele evaluării, elaborează planul individual de protecție a copilului.

Dacă rezultatele evaluării complexe demonstrează că, pentru a proteja și promova sănătatea și bunăstarea copilului, este necesară prestarea unor servicii de tip familial oferite în comunitate, Secția asistență socială și protecție a familiei/Direcția pentru protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău va decide asupra modului de soluționare a cazului, ținând cont de serviciile existente în comunitate pentru protecția copilului.

Procedura prevăzută de Regulament este una conformă cu cerințele stabilite pentru examinarea unui caz a unui copil în conflict cu legea. Astfel ședințele Comisiei nu sunt publice, este prevăzută exprimarea obligatorie, în cadrul raportului a opiniei copilului față de măsura propusă, audierea de către Comisie a copilului, posibilitatea audierii separate a persoanelor prezente la ședința Comisiei, necesitatea păstrării în strictă confidențialitate a informației cu privire la copil și familia sa, revizuirea periodică a plasamentului copilului.

Este de remarcat că nici acest act normativ nu oferă definiția copilului aflat în dificultate. Acest act pare că nu a fost elaborat și pentru cazurile copiilor în conflict cu legea sub vârsta minimă de răspundere. Astfel de exemplu sunt menționate două cazuri în care un copil poate fi separat de familia sa biologică sau plasat într-un alt mediu: a) un asemenea plasament este necesar pentru a proteja copilul de daune considerabile care prejudiciază viața și sănătatea lui; b) evaluarea complexă demonstrează că un asemenea plasament va satisface necesitățile și interesele superioare ale copilului. Săvârșirea unor fapte prejudiciabile ar putea duce la plasarea într-un alt mediu, dar un asemenea caz nu este menționat (numai dacă nu interpretăm prea larg punctul b). Atunci când este vorba de întocmirea planului individual de protecție a copilului aflat în dificultate nu există nicio referință care ar fi de înțeles că această grupă ar cuprinde și copii în conflict cu legea. Totuși actul normativ poate fi aplicabil și acestor copii atunci când situația lor se încadrează celor aflați în dificultate. În afară de aceasta *Hotărîrea privind aprobarea Regulamentului Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului*//Monitorul Oficial 60-61/518, 02.07.1998 stabilește printre atribuțiile principale ale consiliilor raionale, municipale și locale pentru protecția drepturilor copilului examinarea cazurilor minorilor delincvenți și ale părinților ce nu-și îndeplinesc obligațiunile părintești.

Strategia națională privind protecția copilului și familiei aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.727 din 16 iunie 2003 stabilește ca un domeniu aparte necesitatea modernizării cadrului legal. Aceasta stabilește că cadrul legal privind protecția copilului și familiei prevede asigurarea implementării Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și altor acte normative naționale și internaționale, completarea actelor normative și legislative pentru protecția copilului în orice situație și față de orice risc social și elaborarea mecanismelor operaționale de punere în aplicare a acestora.

Modernizarea cadrului legal va avea în centrul atenției interesul superior al copilului, determinând ierarhia opțiunilor pentru îngrijirea și educarea copilului: sprijinirea familiei, reintegrarea în familia biologică și integrarea/reintegrarea copilului în familia extinsă, adopția, plasarea copilului la asistentul parental și în casa de copii de tip familie până la găsirea unei soluții optime, și drept ultimă opțiune - instituția rezidențială. Printre direcțiile de îmbunătățire a fost stabilită și îmbunătățirea și elaborarea cadrului legal privind protecția copiilor în conflict cu legea și justiția juvenilă. Nu este clar dacă aceste două concepte cuprind și copii sub vârsta minimă de răspundere penală.

Hotărârea privind unele măsuri pentru diminuarea fenomenelor cerșetoriei, vagabondajului și "copiilor străzii" nr. 233 din 28.03.2001 a trasat unele acțiuni în scopul protecției sociale a minorilor, ajunși în stradă, și a persoanelor afectate de fenomenele cerșetoriei și vagabondajului.

II. Acte normative cu caracter specific

Codul de procedură penală stabilește că neatingerea vârstei de răspundere penală este o circumstanță care împiedică pornirea sau desfășurarea urmăririi penale. În caz că instanța constată că persoana nu a atins vârsta pentru tragere la răspundere penală, ea pronunță o sentință de încetare a procesului penal. *Codul Contravențional* nu stabilește reglementări similare cu toate că acestea ar fi necesare.

Ordinul M.A.I nr.400 din 10.11.2004 în Anexa nr. 2 stabilește instrucțiuni cu privire la organizarea activității serviciului pentru minori. Potrivit acestei instrucțiuni la serviciul pentru minori pot fi aduși copii care au comis infracțiuni și se inițiază fișe de evidență profilactică în cazurile copiilor care comit fapte antisociale. În rândurile acestor copii sunt încadrați și copii care „au

comis ... acțiuni nelegitime, însă nu au atins vârsta răspunderii administrative”; la fel și copiii care au comis infracțiuni. Vedem că nu există o referință directă la copii sub vârsta minimă a răspunderii penale. Această instrucțiune stabilește că în privința minorilor care au comis infracțiuni premeditate, însă nu au atins vârsta răspunderii penale, se înaintează propuneri Comisiei pentru minori de la locul de domiciliu privind aplicarea pedepsei sub formă de internare a acestora în instituții speciale instructiv-educative. Inspectorii Serviciului pentru minori în astfel de cazuri acordă ajutor Comisiei pentru minori de a fi înaintate materialele în instanța de judecată.

În cazul când minorii sunt aduși la Serviciul pentru minori, inspectorul efectuează următoarele:

1) Identifică datele minorilor, părinților sau persoanelor care-i înlocuiesc, constată condițiile în care au fost educați minorii, circumstanțele comiterii delictelor sau altor încălcări.

2) Invită în cazuri necesare părinții minorilor, tutorii acestora, precum și alte persoane, în scopul determinării circumstanțelor comiterii delictelor.

3) Determină cauzele concrete și condițiile care au favorizat comiterea delictelor, persoanele care au influențat asupra comportamentului minorului, precum și alte persoane minore și mature care au participat la comiterea acestor și altor delict.

4) Asigură, în ordinea stabilită, perfectarea materialelor necesare pentru atragerea la răspundere juridică a minorilor aduși la poliție.

5) Expediază informații (sesizări, prezentări și înștiințări) conducerii instituțiilor de învățământ, întreprinderilor de muncă, organizațiilor de stat și obștești din cadrul administrației publice locale, părinților, tutelei, privind delictul comis, întru lichidarea lacunelor care persistă în procesul de supraveghere, instruire și educație.

În scopul prevenirii și reacționării adecvate asupra delictelor în mediul minorilor, întru neadmiterea comiterii unor infracțiuni mai grave, cu inițierea Fișei de evidență profilactică.

Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.94 stabilește în art. 29 că repartizarea copilului în instituții educative speciale se face numai conform hotărârii judecătorești la propunerea organelor de resort respective de pe lângă autoritățile administrației publice locale. O condiție obligatorie a deținerii copiilor în instituții educative speciale este reeducarea în vederea revenirii lor la un mod normal de viață. O astfel de instituție cu caracter de învățământ și de reeducare, s-a aflat în s. Soloneț, raionul Soroca, fiind în subordinea Ministerului Educației. În

instituția în cauză erau plasați minorii aflați în conflict cu legea sub vârsta de 14 ani, în temeiul unei hotărâri emise de către instanța judecătorească. Conform *Hotărârii Guvernului cu privire la lichidarea școlii-internat speciale pentru copii cu devieri de comportament, s.Soloneț, r-nul Soroca nr. 1183 din 22.12.2010*, această instituție a încetat să mai funcționeze începând cu 01 ianuarie 2011. De facto această instituție nu funcționează de la 01 septembrie 2010. Ultimii 4 copii care se aflau la 28 august 2010 în această instituție au fost repartizați în alte instituții rezidențiale (ca exemplu - Valea Norocului).

4.5 Funcționarea cadrului legal: studii de caz și date statistice

Deoarece un cadru legal privind copii în conflict cu legea sub vârsta minimă de răspundere practic nu există, în această secțiune dorim să ilustrăm în mare măsură prin utilizarea a trei studii de caz și mai puțin prin folosirea datelor statistice și informații din cadrul interviurilor ce se poate întâmpla cu un astfel de copil din punct de vedere a procedurii.

Studiu de caz nr.1

Este vorba despre un minor domiciliat în mun. Chișinău. Locuiește împreună cu bunica care nu are influență asupra copilului. Mama locuiește la o altă adresă la un concubin, cu care are un copil mic. Numai în ianuarie și februarie acesta a comis cel puțin 5 furturi. La evidența inspectoratului pentru minori acesta se află de la vârsta de 11 ani. Motivul: săvârșirea unei sustrageri. De la vârsta de 12 ani este luat la evidență în cadrul Centrului comunitar de sănătate mintală al Direcției Sănătate municipală Chișinău, cu diagnoza tulburare organică de personalitate și comportament, sindrom psihopatiform.

Colaboratorii Serviciului minori, au comunicat faptul că de către ei au fost remise prezentări în adresa DPDC, copilul fiind lunar verificat la domiciliu, organizându-se convorbiri cu caracter de prevenire, iar în privința părintelui au fost întocmite cauze contravenționale în baza art. 63 CC RM și remise în instanța de judecată după competență.

După aproximativ un an și jumătate după ce a fost luat la evidență, ca urmare a sesizărilor înaintate de către Serviciul minori către Consiliile pentru protecția drepturilor copilului, de către

judecătoria sectorului a fost emisă hotărârea, prin care a fost dispusă luarea copilului din familie și plasarea în școală specială de tip închis pînă la finisarea învățămîntului general. Această hotărîre inițial nu a fost executată probabil datorită planurilor Guvernului de a închide școala dată, iar ulterior a devenit imposibil deoarece școala s-a închis.

Pe parcursul celor doi ani precedenți de către poliție au fost documentate 16 sustrageri comise de către acest copil. Pe parcursul unui an anume copilul dat a fost plasat în Centrul de plasament temporar al minorilor al CGP mun. Chișinău de cinci ori.

Pe parcursul primelor două luni ai anului 2011 au fost documentate 5 cazuri de furt săvîrșite de către acest copil, iar pe parcursul primei jumătăți de an Inspectorul IPM a întocmit 8 prezentări la consiliul pentru protecția drepturilor copilului din cadrul Primăriei comunei de unde este copilul, și întocmit un proces-verbal contravențional în baza art.63 al.2 CC RM, și remis în instanța de judecată pentru primirea hotărîrii conform legislației în vigoare.

Studiu de caz nr.2

Copilul, a.n. 14.09.1996, domiciliat în mun.Bălți, face parte dintr-o familie social-vulnerabilă, pe perioada anilor 2008-2010 a fost discipol al Școlii speciale de reeducare din s.Soloneț, r-l Soroca, iar în vara anului 2010 după închiderea acestei instituții, a fost reîntors la domiciliu, în mun. Bălți.

Mama minorului, anterior s-a aflat la evidența profilactică a Biroului pentru minori pentru neîndeplinirea obligațiilor părintești de întreținere, educare și instruire a copilului său minor, ea permanent se află peste hotarele R. Moldova la muncă, astfel de educația copilului nu se ocupă. Tatăl copilului este cetățean al Ucrainei, anterior judecat, la educarea copilului nu a participat.

De la vîrsta de 8 ani copilul, a fost luat la evidența profilactică a Biroului pentru minori a Comisariatului de poliție Bălți pentru practicarea cerșitului, vagabondajului și consumul ilegal de substanțe toxice, iar în a.2008, potrivit hotărîrii instanței judecătorești, ultimul a fost plasat în instituția de reeducare din s. Soloneț.

Copilul, după reîntoarcerea din școala de reeducare din s. Soloneț, nefiind supravegheat de maturi, continuă să practice vagabondajul și să comită diferite delictе. Spre exemplu în luna octombrie 2010, a fost depistat de către organele de poliție pe străzile mun. Chișinău și plasat în

Centrul de plasament temporar pentru minori a Comisariatului General de poliție mun. Chișinău, a fost plasat la evidența medicului narcolog pentru consumul ilegal de substanțe toxice.

De către angajații organului de poliție cu copilul nominalizat s-a petrecut lucrul individual profilactic, regulat, conform prevederilor legislației în vigoare și a ordinului MAI RM nr.400 din 10.11.2004, regulat a fost verificat la domiciliu. De mai multe ori au fost îndreptate prezentări în adresa Comisiei pentru minori de pe lângă Primărie, au fost îndreptate sesizări în adresa Direcției învățământ, Secției asistență socială, în scopul primirii măsurilor corespunzătoare.

În perioada 16 septembrie – 17 noiembrie 2010, în privința copilului a.n. 1996, de către organul de urmărire penală au fost pornite 7 cauze penale, fiind bănuit de săvârșirea a 4 jafuri și 3 furturi.

La 16 decembrie 2010, instanța judecătorească l-a condamnat la 4 ani privațiune de libertate cu termen de probă 2 ani condiționat. Numai după 8 zile de la pronunțarea sentinței, la 24.12.2010, copilul nominalizat a mai săvârșit un jaf.

În perioada 24 decembrie 2010 - 17 martie 2011, copilul a săvârșit încă 4 jafuri și 2 furturi, fiind pornite de către organul de poliție 6 cauze penale, a adus un prejudiciu material persoanelor în sumă de 4200 lei MD.

Studiu de caz nr.3

Copilul este născut în aprilie 1997, anterior a domiciliat în mun. Bălți la moment locuiește cu mama sa într-o localitate sătească. A învățat la școala internat din mun. Bălți, iar începând cu data de 23.02.2011 a fost reintegrat în familia biologică.

Minorul face parte dintr-o familie monoparentală, social-vulnerabilă, este educat numai de mamă; tatăl nu a participat la educarea copilului. S-a aflat la evidența profilactică a Biroului pentru minori al CP mun. Bălți din anul 2008 ca copil predispus la comiterea diferitor delikte, practică vagabondajul, se află la evidența medicului narcolog ca minor ce consumă substanțe toxice.

În perioada 27 martie 2010 – 05 mai 2011, pe teritoriul mun. Bălți a săvârșit 23 (9 – 2010, 14 - 2011) de furturi în proporții mici și mari, aducând persoanelor un prejudiciu material în mărime de 40.090 lei MD. Urmare a examinării cazurilor, s-a stabilit că copilul, nefiind supravegheat de către educatorii instituției rezidențiale, părăsea odaia pe timp de noapte, și săvârșea diferite sustrageri ale bunurilor proprietarului, aducând un prejudiciu material pătimășilor în sumă de 40.090 lei MD.

Din cele 23 sesizări înregistrate de către Comisariatul de poliție mun. Bălți, în care bănuie este copilul dat de către organul de urmărire penală au fost pornite 17 cauze penale, dintre care un dosar a fost încetat, iar 5 au fost remise spre examinare instanței judecătorești; în trei cazuri Biroul pentru minori a întocmit prezentări pentru examinarea materialelor cu remiterea în adresa Comisiei pentru minori, iar în celelalte 3 cazuri, materialele au fost remise spre examinare în adresa Comisariatului de poliție din raionul de reședință, după competență.

Examinând cazurile de mai sus putem constata că măsurile aplicate față de acești copii nu au avut nici un efect asupra comportamentului infracțional. Probabil din cauza că acestea sunt limitate. În spețe se menționează convorbirile, vizitățile la domiciliu, supravegherea în cadrul unui internat și plasarea periodică în Centrul de plasament. Constatăm lipsa unui răspuns individualizat și putem presupune că există și lipsa unei posibilități pentru un astfel de răspuns. În acest sens menționăm că din discuțiile pe care le-am avut cu practicienii, la întrebarea ce se poate de întreprins în privința unor astfel de copii, răspunsul a fost de genul: „Mai nimic”. La fel se constată că copii care se aflau în situații dificile din cauza unei lipse de îngrijiri adecvate cu timpul au ajuns să comită fapte prejudiciabile.

Un alt aspect ce merită discutat este plasarea copiilor în Centrul de Plasament temporar al minorilor al CGP din mun. Chișinău. Copiii plasați în acest Centru primesc asistență medicală, psihologică și socială. Despre plasamentul unui copil în Centru, în scris este informată administrația direcției asistență socială și protecția familiei din raion, pentru a întreprinde măsurile de rigoare din partea specialiștii locali, determinând motivele și factorii care persistă în familie ce favorizează practicarea cerșitului și vagabondajului din partea copiilor. În majoritatea cazurilor, aceste înștiințări nu sunt percepute și examinate de către angajații direcțiilor asistență socială și protecția familiei.

De regulă, copiii de la Centrul de plasament temporar al minorilor, sunt preluați de către angajații serviciilor pentru minori ai subdiviziunilor de poliție teritoriale și predați părinților. Părinții, persoanele în îngrijirea cărora sunt lăsați copiii, sau autoritatea tutelară foarte rar vin la Centru pentru a prelua copiii. Au fost întâlnite cazuri, când părinții categoric au refuzat să se prezinte să preia copilul, din cauza vulnerabilității, din lipsă de responsabilitate, sau din lipsa de autoritate în fața copiilor.

**Numărul de copii aflați fără însoțirea maturilor depistați de către polițiști în mun. Chișinău și
plasați în Centrul de plasament temporar al minorilor în anii 2006 - 5 luni 2011**

	2006	2007	2008	2009	2010	5 luni 2011
Total cazuri de plasament al copiilor în Centrul de plasament temporar al minorilor, din ei:	1459	1507	1680	1970	1799	630
- copii cu vîrstă cuprinsă între 3-13 ani	689	717	631	531	475	132
- copii cu vîrstă cuprinsă între 14-15 ani	379	378	454	620	536	168
- copii cu vîrstă cuprinsă între 16-17 ani	391	412	595	819	788	330

Totuși acest Centru, după cum am indicat și mai sus, poate să nu fie folosit conform destinației. Din primul caz de exemplu rezultă că copilul tot timpul a locuit cu bunica sa. Nu este clară necesitatea, iar dacă aceasta a existat atunci eficiența unei astfel de măsuri. Din practica activității organelor de drept putem spune că uneori Centrul dat de plasament este folosit nu atât pentru bunăstarea copilului, cât din motive de eficiență în derularea unui proces penal. Cunoaștem personal cazul unui copil care a fost adus dintr-o suburbie a Chișinăului și plasat la Centru pentru ca procurorul să poată „lucra” cu acesta și a preîntîmpina sustragerea lui.

În speța în unele din furturile care a fost implicat acest copil, a fost luată decizia de a nu porni urmărirea penală. Iarși din practică cunoaștem că uneori astfel de copii sunt recunoscuți bănuți, după care urmărirea penală încetează pe motiv că persoana nu a atins vîrsta răspunderii penale.

Cazurile prezentate mai sus vin să confirme într-o oarecare măsură situația constatată la analiza cadrului legal. Dacă ar fi să generalizăm atunci putem spune că în practică nu există suficiente pîrghii pentru a reacționa individualizat în cazul copiilor în conflict cu legea. La fel nu

există un răspuns clar în astfel de situație și nici nu există clar un organ care ar fi responsabil sau implicat de la început pînă la urmă. Există o fragmentare a atribuțiilor care împiedică ca răspunsul oferit să fie sistemic. Se poate observa și neglijența din partea unor organe în îndeplinirea atribuțiilor lor, probabil și din cauza că acestea sunt reglementate inadecvat.

Pentru tragerea unor concluzii ar fi utilă folosirea datelor statistice. După cum am menționat mai înainte, angajații serviciilor minore a subdiviziunilor de poliție teritoriale potrivit prevederilor ordinului MAI nr. 400 din 10 noiembrie 2004 *“Cu privire la organizarea activității Serviciilor pentru minori ale comisariatelor de poliție”*, iau în evidență copiii pentru comportamentul violent, practicarea cerșitului și vagabondajului, abandonul școlar, și alte fapte antisociale, cît părinții dificili. Tabelul de mai jos prezintă situația în privința întreprinderii acestor acțiuni.

	2006	2007	2008	2009	2010	5 luni 2011
Total copii aflați în vizorul serviciilor minore	5823	4510	3984	3645	3525	3477
- copii luați în evidență pe parcursul anului	3085	2088	1863	1675	1555	652
- copii aflați la evidență pentru practicarea cerșitului și vagabondajului	955	768	554	477	466	422
Total familii dificile aflate în vizorul serviciilor minore	1483	1279	996	1031	1009	1017
- familii dificile luate în evidență pe parcursul anului	955	768	554	477	466	132

Datele statistice oficiale ale MAI, cu părere de rău nu oferă informație despre numărul de copii cu vîrstă cuprinsă între 10-13 ani, care sunt implicați în comiterea diferitor fapte prejudiciabile, uneori aceste fapte fiind din categoria celor grave sau deosebit de grave.

Din această categorie fac parte și copiii cu vîrstă cuprinsă între 11-13 ani care abuzează sexual alți copii, astfel potrivit art. 21 al Codului penal nu sunt trași la răspundere penală, dar totodată

legislația nu prevede obligația minorilor de a participa la serviciile de consiliere psihologică. Cu regret în Republica Moldova la acest capitol este lipsă atât cadrul legislativ, cât și serviciile necesare.

În perioada anului 2010 din cei 3525 de copii aflați în vizorul serviciilor minori, 723 copii sau aproximativ 20,5% au săvârșit diferite încălcări, dintre care:

- 72 minori – cu vîrstă cuprinsă între 10-13 ani,
- 173 minori – cu vîrstă cuprinsă între 14-15 ani.
- 478 minori – cu vîrstă cuprinsă între 16-17 ani.

În cele 5 luni ale anului 2011, din numărul celor aflați la evidența serviciilor pentru minori (3477), 284 sau 8,1% au comis infracțiuni, dintre care:

- 28 copii – cu vîrstă cuprinsă între 10-13 ani,
- 81 copii - cu vîrstă cuprinsă între 14-15 ani.
- 176 copii – cu vîrstă cuprinsă între 16-17 ani.

Cu referire la statutul social al copiilor sub vîrsta minimă a răspunderii penale, implicați în săvîrșirea infracțiunilor stabilim că aceștia:

- fac parte din familii vulnerabile;
- provin din familii cu mulți copii;
- provin din familii monoparentale;
- provin din categoria celor rămași fără îngrijirea unuia sau a ambilor părinți;
- sunt beneficiarii instituțiilor rezidențiale.

Datele de mai sus dacă sunt corecte indică un număr foarte mic de copii sub vîrsta minimă a răspunderii penale. Aceasta ar permite aplicarea unor măsuri de protecție similare copiilor aflați în dificultate și utilizarea unor programe împreună și nu izolat de aceștia, evident ținînd cont de interesul superior al tuturor copiilor.

Un rol important în întreprinderea măsurilor de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, protecției drepturilor copilului, îl are administrația publică locală. Astfel, potrivit prevederilor Hotărîrii Guvernului nr. 409 din 09.04.1998 „Privind aprobarea Regulamentului Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului și modificările efectuate prin HG nr. 726 din

13.06.2003, la nivel raional și local sunt prevăzute crearea de către administrația publică locală a consiliilor pentru protecția drepturilor copilului. La finele anului 2010 de către APL au fost create 898 consilii locale pentru protecția drepturilor copilului, dintre care real au activat 778, din ele 35 sunt consilii raionale. La finele lunii mai au activat 797 consilii pentru protecția drepturilor copilului.

Consiliile raionale, municipale și locale prezintă spre examinare organelor competente ale statului cazurile de încălcare a drepturilor copiilor, cazurile copiilor delincvenți și ale părinților ce nu-și îndeplinesc obligațiile părintești.

Astfel, de către subdiviziunile teritoriale de poliție în adresa consiliilor locale pentru protecția drepturilor copilului sunt înaintate prezentări pentru soluționarea cazurilor situației copiilor aflați în dificultate (*cu un comportament violent, antisocial; care abandonează procesul de studii și locul de trai, comit contravenții, apariția în stare de ebrietate în locuri publice, practică vagabondajul și cerșitul, consumă substanțe narcotice și stupefiante, comit diferite delict, etc.*) cât și a părinților care nu își onorează obligațiile de întreținere, educație și instruire a copilului.

	2008	2009	2010
Prezentări înaintate consiliilor locale pentru protecția drepturilor copilului de către angajații serviciilor pentru minori	4791	4108	4448

Angajații serviciilor pentru minori a Comisariatelor de poliție (raionale, municipale, de sector) anual solicită de la administrația publică locală (raională) informația privind formarea (*cu prezentarea copiilor deciziilor*) consiliilor locale pentru protecția drepturilor copilului și activitatea acestora.

Drept rezultat al monitorizării din partea MAI a activității acestor consilii, s-a stabilit că majoritatea consiliilor locale pentru protecția drepturilor copilului sunt create formal, și activează spontan. Cazurile copiilor delincvenți, aflați în dificultate și ale părinților ce nu-și onorează obligațiile de întreținere și educație a copiilor, deseori rămân neexamineate, sau examinate formal. În

cele mai multe cazuri, sunt examinate fără prezența reprezentanților instituțiilor care au înaintat materialele pe caz.

Drept rezultat al vizitelor în anul 2010 ale angajaților Departamentului poliție al MAI în raioanele Rezina, Vulcănești și Șoldănești s-a stabilit că în majoritatea primăriilor, consiliile locale pentru protecția drepturilor copilului nu erau create și respectiv nu activează.

Pentru stabilirea și consolidarea unui parteneriat viabil de conlucrare între organele de poliție și autoritățile publice locale, în luna februarie 2010, de către Ministerul Afacerilor Interne au fost remise demersuri către președinții raioanelor Căușeni, Cantemir, Basarabeasca, Leova, Vulcănești, Ceadâr-Lunga, Dondușeni, Sîngerei, Ocnîța, Glodeni și Florești, Soroca în care a fost constatată activitatea insuficientă a consiliilor locale (raionale) pentru protecția drepturilor copilului, cât și majorarea numărului de infracțiuni săvârșite de către minori și cu participarea lor, în localitățile nominalizate.

5 SISTEMUL DE PROTECȚIE SOCIALĂ A COPILULUI CARE COMITE FAPTE PREJUDICIABILE SUB VÎRSTA MINIMĂ A RĂSPUNDERII PENALE.

Sistemul de protecție socială în Republica Moldova se bazează pe principiul solidarității și are două componente de bază: prestații sociale (indemnizații, pensii, alocații, etc.) și asistență socială (servicii sociale). În acest studiu elementul cheie este componenta de asistență socială care este definită ca o parte a sistemului de protecție socială și cuprinde un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități profesionale, servicii specializate de protecție a persoanelor, grupurilor, familiilor și comunităților cu probleme speciale, aflate în dificultate, care nu au posibilitatea de a-și realiza prin mijloace și eforturi proprii un mod decent de viață, cauza dificultății datorându-se unor motive de natură economică, socio-culturală, biologică sau psihologică.

La nivel central există trei ministere care sunt responsabile de soluționarea problemelor ce țin de delincvența juvenilă: Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MMPSF), Ministerul Educației (ME) și Ministerul Afacerilor Interne (MAI). La această listă se poate de adăugat Ministerul Justiției (MJ) și Procuratura, acestea având atribuții mai puțin la nivel de intervenții directe, dar mai mult în ceea ce privește politica Guvernului pentru respectarea drepturilor omului în general. Mai jos sunt descrise atribuțiile acestor instituții din perspectiva serviciilor pentru copii aflați în conflict cu legea, inclusiv acele servicii descentralizate în teritoriu. În același timp este important de menționat că analiza sistemului de protecție socială cuprinde aspecte nu doar de logistică și metodologie (relații pe verticală), dar și atribuții ale Autorităților Publice și inițiative ale societății civile active în domeniul vizat.

5.1 Structurile responsabile și analiza spectrului de servicii acordate copilului sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit fapte prejudiciabile

O analiză generală a spectrului de servicii ce au în vizor copiii în situații de risc și în special cei care sunt implicați în acțiuni de încălcare a legilor, ne arată că situația este diferită de la o

localitate la alta și de la un nivel la altul. Mai jos sunt descrise tipurile de servicii predestinate copiilor sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit fapte prejudiciabile și în ce mod acestea răspund la necesitățile care apar. Spre exemplu, la **nivel central**, **MAI** coordonează activitatea Centrului (Republican) de Plasament Temporar pentru Minori² și este unica instituție de plasament pentru copii implicați în acțiuni de încălcare a legii sau care vagabondează. Practic, această instituție acordă asistență „în mod urgent” în cazurile în care copiii nu sunt identificați, inclusiv a celor cu un comportament delinvent. Conform regulamentului instituției, copiii sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit fapte prejudiciabile sunt intervievați anume în această instituție de către colaboratorii acesteia și sunt plasați pînă la momentul clarificării situației copilului. Activitatea acestei instituții este cu un regim semi-închis, iar programul de suport pentru copii presupune activități didactice și educative, precum și consiliere psihologică. Acestea împreună au scop de a înlocui comportamentele cu tendințe infracționale cu unele pro-sociale. La fel ca și MAI, **Ministerul Educației și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei** la nivel central elaborează doar politici, regulamente și standarde de calitate, dar și determină direcțiile prioritare de activitate în domeniu și monitorizează acest proces.

La nivel de **Autoritate Publică Locală de nivelul II** (raion), serviciile ce au în vizor copilul aflat în conflict cu legea sunt următoarele:

- Subdiviziunile MAI, cum ar fi Comisariatele Raionale de Poliție, coordonează activitatea Secției/Biroului pentru Minori. Inspectorii pentru minori din cadrul acestor Secții își focusează activitatea atît pe domeniul de prevenire a cazurilor de infracțiune, cît și asistență în cazuri de comitere a infracțiunilor. Acțiunile întreprinse de inspectorii în ceea ce privește prevenirea și combaterea delincvenței juvenile fac parte din planul anual de activitate a acestora și sunt coordonate la nivel de Comisariat. Experiența Comisariatului de Poliție al sectorului Ciocana (municipiul Chișinău)³ arată că există un șir de acțiuni organizate de către inspectorii pentru minori (lecții și discuții) în cadrul instituțiilor de învățămînt sau Centre Comunitare pentru Copii și Tineri. Este efectuată o analiză a situației infracționale și în dependență de necesitate sunt efectuate acțiuni de profilaxie (enumerare mai sus).
- **Direcția Generală de Învățămînt, Tineret și Sport (DGÎTS)** ca de altfel **Secția/Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei (SASPF)** monitorizează situația acestor copii și

---

²La balanța Comisariatului General de Poliție

³Interviu cu Șeful Secției pentru Minori (Vadim Ardeleanu)

propune reforme la nivel central sau local pentru diminuarea fenomenului criminalității în rândul minorilor. La necesitate (în cazuri extrem de grave, precum jaf, viol, omor) reprezentanți ai instituțiilor sus-menționate se implică pentru a se documenta, interveni și monitoriza ulterior cazul. Sub aspect de profilaxie aceste instituții recomandă structurilor de nivel I (comună sau sat) să organizeze activități de prevenire a infracțiunilor sau altor fapte contrare legii în rândul minorilor. Din experiența DGÎTS Criuleni⁴ în cadrul instituțiilor educative sunt susținute diverse activități (careuri, trening-uri, vitrine tematice, dezbateri) care au ca tematică comportamentul pro-social al copiilor și prevenirea delincvenței juvenile. În ambele instituții există specialiști responsabili pentru protecția drepturilor copilului care țin la evidență și lucrează cu minori ce comit infracțiuni. Este important de menționat activitatea Consiliului privind copilul aflat în dificultate din cadrul Consiliului Raional care examinează cazuri în care sunt implicați copii sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit fapte prejudiciabile. La acest nivel, în baza analizei situației create, sunt luate decizii cu privire la prevenirea criminalității juvenile.

La nivelul **Autorităților Publice de nivel I** sunt organizate cele mai multe acțiuni și servicii de suport pentru diferite categorii de copii, inclusiv cei sub vârsta minimă a răspunderii penale. Polițistul de sector lucrează direct cu copilul și familia sub ambele aspecte: prevenire și diminuare a numărului de cazuri cu implicarea minorilor în diverse infracțiuni. Tot acesta este implicat în organizarea activităților de profilaxie și diminuare a criminalității ce sunt desfășurate în instituții educative sau de profil social. În cadrul instituțiilor de învățământ, inclusiv instituții rezidențiale⁵ sunt organizate periodic activități de informare ce vizează implicarea copiilor în acțiuni criminale și consecințele acestora. Mai mult ca atât, există un Consiliu Pedagogic care discută problema în cauză și înaintează soluții. Pedagogii (claselor primare sau diriginți) sunt specialiștii implicați activ în lucru cu copiii și familia. Copiii în situații de risc (din familii vulnerabile sau rămași fără îngrijire părintească) sunt continuu monitorizați de către cadrele didactice și ajutați în situații dificile⁶.

Experiența Liceului din s. Susleni, r. Orhei arată că pot fi organizate activități de profilaxie cu implicarea elevilor din clasele mai mari, ceea ce presupune o abordare echilibrată a problemelor

---

⁴Interviu cu Managerul instituției (Vladimir Soltanici)

⁵Gimnaziu internat, școli speciale

⁶Din interviul realizat cu directorul adjunct al Liceului din s. Susleni, r. Orhei (Ciocoi Savelii)

elevilor. La fel, în cadrul serviciilor sociale⁷ sunt desfășurate activități de prevenire a delincvenței juvenile. Există servicii specializate care se focusează pe această problemă: consiliere psihologică, terapii ocupaționale, reabilitare și incluziune socială. Unele Centre dispun de pedagogi sociali care în special acordă asistență și monitorizează situația copiilor în risc sau care au fost implicați în acțiuni criminale. În situația în care un minor este implicat într-un proces de judecată, acesta este reprezentat de către pedagogul școlar sau pedagogul social. Tot la nivel local trebuie menționată activitatea Centrelor Medicilor de Familie și a serviciului psihiatric la nivel de raion. Colaborarea cu acești specialiști este inevitabilă în special în cazul în care copiii au dezabilități sau diagnoză psihiatrică. Cadrele medicale pun la evidență, prescriu tratamente corespunzătoare și monitorizează starea de sănătate a copiilor cu probleme de sănătate mintală (cu diagnoze psihiatrice precum tulburări de personalitate sau sindrom psihopatic) sau dizabilități (deficiente) mintale. În colaborare cu medicii de familie și specialiștii (psihiatri) din raion sunt investigate cazuri de implicare a minorilor în acțiuni delincvente și gradul de discernământ pe care îl au. Deseori copii care au diagnoze psihiatrice sunt supuși unor investigații în cadrul Spitalului Republican de Psihiatrie (secția de Pediatrie). Ca rezultat este eliberat un certificat care clarifică starea de sănătate mintală a copilului.

Un loc și rol important în acest domeniu în joacă organizațiile societății civile. Spre exemplu Institutul de Reforme Penale are în vizor inclusiv problema copiilor sub vârsta minimă a răspunderii penale care comit fapte prejudiciabile și a fost implicat deseori în implementarea unor proiecte și servicii inovative și promovarea unor reforme eficiente cu scop de diminuare a criminalității. Biserica, syndicatele, activitatea filantropică a unor agenți economici tangențial atinge problema acestor copii și familii. Oricare ar fi impactul activității acestor organizații, este important să avem contribuția și unor actori ai societății civile.

5.2 Colaborarea intersectorială și eficiența serviciilor

Structurile și serviciile enumerate și descrise mai sus nu dă posibilitatea să înțelegem carențele existente în ceea ce privește protecția drepturilor copilului, în special a celor în risc sau care comit infracțiuni. Este util de menționat existența unei colaborări intersectoriale (atât pe verticală, cât și pe orizontală) care formează premisele dezvoltării unui sistem eficient care poate

---

⁷Centre Comunitare pentru Copii și Tineri (precum cele din cadrul Direcției pentru Protecția Drepturilor Copilului din municipiul Chișinău), Centre de plasament

răspunde la probleme legate de implicarea copiilor în acțiuni criminale. Spre exemplu, activitatea Comisiei pentru minori întrunește reprezentanți ai MAI, SASPF, DGÎTS, reprezentanți ai APL care abordează cazurile multidimensional și înaintează recomandări sau chiar iau decizii concrete în privința minorilor. Cert este faptul că există bariere și dificultăți în organizarea unor asemenea discuții care sunt extrem de necesare pentru a diminua numărul de copii delincvenți. Toate persoanele implicate în interviuri au menționat faptul că există o colaborare la nivel local cu structurile responsabile de protecția copilului. Pe de altă parte există situații în care sunt întreprinse măsuri pentru diminuarea delincvenței între minori, dar coordonarea acestora lasă de dorit, ceea ce înseamnă că nu există o comunicare eficientă și măsuri bine sincronizate în domeniu. Clar lucru că relațiile de colaborare pot fi eficientizate și chiar instituționalizate pentru a avea un impact sporit în ceea ce privește protecția copilului.

Veriga slabă în sistem este conlucrarea între structurile centrale (Ministere) și APL (de nivelele I și II). Nu există studii și cercetări periodice care ar prezenta situația copiilor aflați în conflict cu legea, cu atât mai mult o comunicare eficientă și deschisă în vederea elaborării unor politici cu impact imediat asupra situației.

Analiza spectrului de servicii care sunt disponibile la moment în comunități cu scop de profilaxie și combatere a criminalității în rândul minorilor denotă faptul că acestea nu sunt suficiente, iar în unele cazuri nici eficiente. Spre exemplu, există comunități unde nu există un serviciu de suport, cu excepția polițistului și asistentului social. Deseori aceste resurse umane sunt depășite de numărul mare de beneficiari cu care trebuie să lucreze, de aceea și eficiența intervențiilor este la un nivel scăzut sau chiar nul. Închiderea instituției de corecție din s. Soloneț a fost un pas pozitiv sub aspecte de respectare a drepturilor copilului, pe de altă parte nu au fost create alternative care ar înlocui sau contrapune acel tip de serviciu. Există lacune de ordin legislativ (ineficiența legislației) care nu are un impact practic mic asupra situației create. Spre exemplu, există doar sancțiuni administrative pentru părinți ai căror copii au săvârșit infracțiuni, ceea ce, de multe ori este în detrimentul copilului și a familiei în întregime. Pe de altă parte nu există programe de suport pentru întreaga familie și care ar ajuta persoanele să depășească diferite situații problemă sau de criză. Resursele umane, materiale și financiare limitate nu creează premisele dezvoltării serviciilor sociale necesare.

În concluzie este necesar de subliniat faptul că sistemul de protecție socială răspunde la

problemele legate de delincvența juvenilă într-o măsură mai puțin eficientă, iar politicile existente sunt pe de parte de a reflecta tendințele actuale, ținând cont de factori sociali, economici și politici. Serviciile existente nu sunt suficiente și nu răspund imediat și eficient la problemele vizate. Experițele și modelele pozitive de colaborare intersectorială pot fi dezvoltate și eficientizate într-o așa mod ca să atingă obiectivele de scădere a numărului de copii infractori și de creștere a gradului de respectare a drepturilor copilului.

6 CADRUL INSTITUȚIONAL EXISTENT ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI COPILULUI SUB VÎRSTA MINIMĂ A RĂSPUNDERII PENALE

6.1 Structurile responsabile și cadrul normativ de activitate a acestora

Potrivit Ansamblului de reguli minime ale ONU privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing 1985), statele trebuie să înființeze instanțe pentru minori și proceduri special gândite pentru a ține seama de nevoile specifice copiilor. Ca alternativă, instanțele obișnuite pot prelua astfel de proceduri.

Problema copilului în conflict cu legea, inclusiv a copilului sub vârsta minimă de răspundere penală este o preocupare a mai multor instituții din Republica Moldova, chiar dacă în regulamentele acestor instituții nu este stipulat expres ca grup țintă copilul în conflict cu legea.

Toate instituțiile, care sunt implicate în protecția copilului se referă la copilul în situație de risc și copilul în dificultate, sintagme care includ în sine și copilul cu probleme psiho-comportamentale și copilul în conflict cu legea.

Organe cu responsabilități în domeniul protecției copilului:

- Ministerul Afacerilor Interne
- Ministerul Educației
- Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
- Ministerul Justiției
- Procuratura
- Consiliul Național pentru Protecția Copilului
- Comisia pentru protecția copilului în dificultate

- Centrul pentru Drepturile Omului

Responsabilități și atribuții ale instituțiilor și structurilor de suport:

❖ Ministerul Afacerilor Interne

Activează în conformitate cu HG nr. 778 din 27.11.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne (MAI), structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia.

În cadrul Direcției de prevenție a MAI activează:

- *Secția ofițeri operativi de sector*
- *Secția pentru minori și*
- *Comisariatele de polițieca serviciu desconcentrat.*

Unele atribuții ale Secției ofițeri operativi de sector:

✓ Efectuează evaluarea permanentă a situației operative, precum și a proceselor sociale, în scopul reacționării adecvate și oportune asupra fenomenului infracțional, preîntâmpinarea posibilelor complicații ale ordinii de drept;

✓ Determină, în baza analizei stării infracționale, direcțiile prioritare de activitate ale subdiviziunilor subordonate, elaborează și realizează programe complexe ale activității, asigurând implementarea acestora în procesul de asigurare a ordinii de drept, prevenirii și curmării fenomenului infracțional și altor abateri antisociale.

✓ Asigură coordonarea și dirijarea activității ofițerilor operativi de sector și inspectorilor pentru minori din cadrul subdiviziunilor în efectuarea măsurilor de prevenție generală și individuală, în vederea lichidării condițiilor ce favorizează infracțiunile patrimoniale, acțiuni violente în sfera relațiilor familiale, a delicvenței juvenile, acordarea asistenței la capitolele prevenirii consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și alte substanțe psihotrope, criminalității stradale, cât și altor fenomene social-periculoase.

✓ Conlucrează cu autoritățile administrației publice locale, societatea civilă și alte formațiuni obștești în scopul asigurării și menținerii eficiente a ordinii de drept și securității publice.

✓ Supraveghează și implementează practici moderne de activitate cu subiecții prevenției în scopul prevenirii și combaterii manifestărilor antisociale etc.

Unele atribuții ale Secției pentru minori:

- ✓ Studiază și analizează cauzele și condițiile, care au determinat sau au favorizat săvârșirea

infraacțiunilor de către și împotriva minorilor, dinamica și evoluția fenomenului infracțional și în dependență de concluziile formate, stabilește strategia de activitate.

✓ Asigură coordonarea și dirijarea activității inspectorilor pentru minori din cadrul subdiviziunilor de poliție teritoriale, în vederea desfășurării măsurilor de prevenție generală și individuală, lichidării condițiilor ce favorizează infracțiunile patrimoniale, acțiuni violente în sfera relațiilor familiale, a delicvenței juvenile, acordarea asistenței la capitolele prevenirii consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și alte substanțe psihotrope, criminalității stradale, cât și altor fenomene social-periculoase.

✓ Generalizează rezultatele activității inspectorilor pentru minori, înaintează propuneri pentru perfecționarea și eficientizarea activității de serviciu, elaborează proiecte de acte normative și înaintarea propunerilor pentru modificarea și completarea actelor legislative.

✓ Supraveghează organizarea și desfășurarea de către inspectorii pentru minori a întrunirilor cu cetățenii, cu colectivele de muncă și studențești, etc.

✓ Supraveghează și asigură activitatea de prevenție și combatere a criminalității juvenile, infracțiunilor împotriva minorilor, vagabondajului și cerșitului.

✓ Întocmește, în baza rezultatelor verificărilor efectuate, materiale generalizate cu concluzii și propuneri concrete de îmbunătățire a activității de serviciu a inspectorilor pentru minori, iar în caz de necesitate elaborează acte normative sau alte decizii administrative.

✓ Organizează și desfășoară seminare, mese rotunde și lecții de profil, invită specialiști din cadrul autorităților administrației publice centrale și locale, instituții de învățământ, organizații non-guvernamentale, etc.

✓ Organizează examinarea calitativă și multilaterală a petițiilor și sesizărilor cetățenilor, instituțiilor de stat, organizații non-guvernamentale, etc., precum și a informațiilor expuse în sursele mass-media, care vizează activitatea Direcției generale poliție ordine publică (DGPOP) și a subdiviziunilor poliției ordine publică.

✓ Oferă informații despre activitatea poliției ordine publică și înaintează, prin intermediul surselor mass-media, recomandări societății civile în vederea apărării împotriva fenomenului infracțional etc.

Unele atribuții ale Comisariatelor de polițieca serviciu desconcentrat:

Serviciul minori și moravuri din cadrul Comisariatului General de Poliție (CGP) al municipiului Chișinău care activează în baza Regulamentului –aprobat prin Ordinul MAI nr. 400 din 10.11. 2004 Cu privire la organizarea activității Serviciilor pentru minori ale comisariatelor de poliție.

Prezentul Regulament stabilește principiile de activitate, sarcinile, funcțiile și competența secției (inspectoratului), serviciului, biroului și grupului pentru minori (*în continuare Serviciul pentru minori*) al comisariatului de poliție în domeniul depistării, evidenței și profilaxiei minorilor delicvenți și părinților needucogeni, precum și în domeniul menținerii securității publice în mediul instituțiilor de învățământ, conlucrării cu corpul didactic al acestor instituții și al direcțiilor de învățământ, întru combaterea abandonului școlar, acordării sprijinului instituțiilor abilitate de stat și obștești în profilaxia delincvenței juvenile.

Centrul de Plasament Temporar pentru Minori

În subordinea MAI activează Centrul de Plasament Temporar pentru Minori al MAI în baza Regulamentului aprobat prin ordinul MAI nr. 187 din 31.05.2002.

Centrul este un serviciu specializat, independent din cadrul MAI destinat îngrijirii temporare a copilului lipsit de anturajul familial și are drept scop asigurarea dezvoltării armonioase a personalității copilului aflat în dificultate.

❖ **Ministerul Educației**

Direcția învățământ preșcolar, primar și secundar general

Direcția învățământ preșcolar, primar și secundar general este o subdiviziune a Ministerului Educației (ME), care coordonează elaborarea și implementarea politicii naționale în domeniul învățământului preșcolar, primar, gimnazial, liceal, extrașcolar și special, identifică direcțiile prioritare de dezvoltare și modernizare a învățământului în domeniul patronat.

Direcția învățământ preșcolar, primar și secundar general își desfășoară activitatea în conformitate cu legislația în vigoare, cu Regulamentul ME (HG nr. 1177 din 07.12.1998).

Unele atribuții ale Direcției:

- ✓ coordonează activitatea metodică-didactică și instructiv-educativă a grădinițelor, școlilor primare, gimnaziilor și liceelor (mediu de cultură generală) prin direcțiile de învățământ, a instituțiilor extrașcolare, a caselor de copii de tip familial, instituțiilor rezidențiale;
- ✓ coordonează activitatea de dirijare a învățământului în direcțiile raionale/municipale

învățământ, tineret și sport, în instituțiile din stînga Nistrului, cît și în instituțiile de subordine republicană privind compartimentele :

- implementarea politicii de stat în domeniul educației preșcolare, învățămîntului primar, gimnazial, liceal(mediu de cultură generală), extrașcolar și special;

- școlarizarea obligatorie a copiilor de vîrstă școlară și abandonul școlar;
- profilaxia narcomaniei și combaterea narcobussinesului;
- ocrotirea drepturilor copilului;
- profilaxia delinvențelor în rîndurile minorilor etc.

✓ conlucrează cu ministerele, departamentele și autoritățile administrației publice locale în problemele învățămîntului preșcolar, primar și secundar general;

✓ elaborează și propune spre aprobare proiecte de acte normative aferente activităților de sprijinire a învățămîntului preuniversitar la toate treptele (asociații ale părinților, asociații ale elevilor, microcomunități educaționale, etc);

Direcția Generală Educație Tineret și Sport/Direcția Generală Invățămînt, Tineret și Sport

La nivel de municipiu/raion activează DGETS/DGÎTScare coordonează direct activitatea instituțiile de învățămînt preuniversitar. În cadrul fiecărei instituții activează unitatea de psiholog școlar, activitatea căruia este coordonată și monitorizată de către Serviciul psihologic din cadrul Direcțiilor. Conform regulamentelor interne ale instituțiilor de învățămînt preuniversitar, administrația poate organiza Comisii intrașcolare (multidisciplinare, de profilaxie etc.) care au în vizorul său toate cazurile copiilor în situații de risc și dificultate.

❖ **Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei**

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MMPSF) a fost creat în temeiul Legii nr.21-XVIII din 18 septembrie 2009 pentru modificarea Legii nr.64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern.

MMPSF, în calitate de autoritate executivă centrală în domeniul protecției sociale, este responsabil de managementul și rezultatul implementării politicilor sociale sectoriale. Sub incidența politicilor elaborate de către MPSFC cad următoarele categorii de beneficiari: familiile cu copii, copiii vulnerabili, persoanele în vîrstă, pensionarii, persoanele cu dezabilități, domeniul de egalitate de șanse, grupurile vulnerabile de populație.

Din perspectiva instituțională a sectorului, MPSFC este responsabil de gestionarea performanțelor instituțiilor sectoriale care administrează prestațiile și serviciile de asistență socială (Secțiile de asistență socială și protecție a familiei / Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău).

MMPSF elaborează, coordonează realizarea și monitorizează implementarea politicilor în domeniul protecției sociale. Politicile contribuie la consolidarea familiei, facilitarea incluziunii sociale a copilului, persoanelor cu dezabilități și a altor grupuri vulnerabile, facilitează crearea condițiilor decente persoanelor în vîrsta și promovează egalitatea șanselor.

Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului din municipiul Chișinău

Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului din municipiul Chișinău (DPDC din mun. Chișinău) realizează la nivel de sector funcția autorității tutelare. Asigură măsuri de protecție pentru copiii aflați în dificultate, abandonăți și cei din familii defavorizate. Contribuie la optimizarea serviciilor comunitare de recuperare fizică și psihologică, precum și de reintegrare familială și socială a copiilor victime ale abuzului, neglijării, relelor tratamente și violenței.

Direcția pentru Protecția Drepturilor copiilor din mun. Chișinău a fost creată în anul 1997 în scopul stabilirii, aplicării și monitorizării măsurilor de protecție a copilului aflat în dificultate prin:

- Promovarea drepturilor copilului în conformitate cu prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și alte documente și acte legislative internaționale și naționale;
- Acordarea de asistență în realizarea și exercitarea drepturilor lor și acordarea de sprijin familiei pentru prevenirea situațiilor ce pun în pericol securitatea și dezvoltarea copilului;
- Asigurarea protecției copilului aflat în dificultate, acceptînd plasarea copilului în familie (naturală, extinsă sau substitutivă) ca formă de protecție a acestuia.

Secția de asistență socială și protecție a familiei

Secția de Asistență Socială Protecție a Familiei (SASPF) activează conform noului Regulament –cadru de organizare și funcționare a structurii teritoriale de asistență socială aprobat prin Ordinul Nr.024 din 08.12.2009 al MMPSF.

În comparație cu regulamentul anterior, în noul regulament au fost incluse principiile de activitate și atribuțiile Secției, repartizate în domeniile asistenței sociale a persoanelor vîrstnice aflate în dificultate; a familiei și copilului; a persoanelor cu dezabilități; a victimelor violenței în familie,

victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane și în domeniul asigurării respectării egalității de șanse între femei și bărbați, precum și a altor grupuri de beneficiari ai Secției.

În noul Regulament de funcționare a SASPF au fost precizate raporturile de colaborare a secției cu alte instituții și organizații atât la nivel central, cât și la nivelul întâi și doi al administrației publice locale, ceea ce permite organizarea activității secției mai eficient și multidimensional. De asemenea este introdus Capitolul Monitorizarea și evaluarea activității SASPF fapt ce va permite monitorizarea serviciilor de asistență socială și evaluarea impactului acestora asupra calității vieții persoanelor aflate în dificultate. Informația acumulată în rezultatul monitorizării și evaluării la nivel teritorial va fi prezentată Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

In mare parte, DPDC la nivel de municipiu și SASPF la nivel de raion sunt organele care asistă copilul în dificultate de la parvenirea sesizării până la majorat, conform Managementului de caz.

❖ **Ministerul Justiției**

Ministerul Justiției (MJ) activează în baza HG nr. 129 din 15.02.2000 cu privire la Ministerul Justiției al Republicii Moldova

Unele sarcini ale MJ:

- ✓ elaborarea proiectelor de legi și de hotărâri ale Guvernului în domeniul justiției, precum și a proiectelor celor mai importante legi în alte domenii social-economice;
- ✓ perfecționarea legislației, sistematizarea legislației și pregătirea propunerilor privind codificarea ei;
- ✓ coordonarea activității privind realizarea reformei judiciare și de drept;
- ✓ participarea la protecția juridică internațională a drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor etc.

În cadrul MJ activează Secția analiză, monitorizare și evaluare a politicilor în baza HG nr. 710 din 23.06.2006 cu privire la unitatea de analiză, monitorizare și evaluare a politicilor din cadrul organelor centrale de specialitate ale administrației publice.

Ministerul Justiției și subdiviziunile sale se implică la nivel de elaborare și promovare de politici și coordonarea tuturor acțiunilor de reformă în domeniul justițiar.

❖ **Procuratura**

Are ca misiune monitorizarea respectării interesului superior al copilului și drepturilor

omului.

În cadrul *Direcției investigații generale*, constituită în luna septembrie 2004, ca rezultat al reorganizării structurii organizaționale a aparatului Procuraturii Generale, efectuate în baza Hotărârii Parlamentului nr. 236 din 08.07.2004 activează *Secția minori și drepturile omului*.

Unele atribuții ale Secției minori și drepturile omului:

✓ examinează adresările persoanelor fizice și juridice, a materialelor despre încălcarea drepturilor și intereselor copilului, a drepturilor persoanelor din categoria social-vulnerabilă, în activitatea organelor administrației publice centrale;

✓ examinează prin autosesizare a semnalelor de comitere a infracțiunilor, a contravențiilor, a încălcărilor legislației ce vizează interesele copilului, drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

✓ protejează copilul drepturile și libertățile fundamentale ale omului, prin intervenirea cu acte de procuror prevăzute de Legea cu privire la Procuratură;

✓ analizează și generalizează starea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, activității de protecție a copilului, prevenire și combatere a delincvenței juvenile, executării stricte a ordinelor și indicațiilor Procurorului General, a deciziilor Colegiului Procuraturii la acest capitol;

✓ organizează instruirea și perfecționarea profesională a procurorilor în domeniile ce cuprind sfera de activitate a secției;

✓ colaborează cu organele administrației publice, organizațiile internaționale și nonguvernamentale, care activează în domeniile ce țin de competența secției etc.

❖ **Consiliul național pentru protecția drepturilor copilului**

Odată cu adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 409 din 09.04.1998 a fost creat cadrul normativ și instituțional de funcționare a Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului (CNPDC) în calitate de organ guvernamental menit să asigure elaborarea și implementarea politicilor în domeniu.

Unele din atribuțiile Consiliului:

✓ monitorizarea implementării Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, altor documente internaționale din domeniu la care Republica Moldova este parte, și a politicilor naționale de protecție a drepturilor copilului și familiei;

- ✓ coordonarea activităților autorităților publice centrale și locale în domeniul protecției drepturilor copilului și familiei;
- ✓ coordonarea realizării studiilor și elaborării rapoartelor naționale privind protecția drepturilor copilului și familiei;
- ✓ evaluarea și monitorizarea, în colaborare cu autoritățile de resort, a respectării reglementărilor legale privind protecția drepturilor copilului în instituțiile de îngrijire și educație;
- ✓ coordonarea elaborării și implementării standardelor/normelor de îngrijire și educație a copiilor în instituțiile de stat și instituțiile alternative destinate copilului;
- ✓ elaborarea și perfecționarea cadrului legislativ în domeniul protecției drepturilor copilului și familiei;
- ✓ promovarea experienței pozitive înregistrate în domeniul protecției drepturilor copilului și familiei.

Potrivit Regulamentului CNPDC, organele autorităților publice locale creează consilii raionale, municipale și locale pentru protecția drepturilor copilului, care activează în baza regulamentelor aprobate de organele care le-au instituit.

În scopul executării Hotărârii Guvernului nr. 409 din 09.04.1998 și în vederea eficientizării activității consiliilor locale pentru protecția drepturilor copilului, a fost elaborat proiectul *Regulamentului-cadru de activitate a Consiliului Local pentru Protecția Drepturilor Copilului* - organ al administrației publice locale, responsabil de coordonarea participării tuturor structurilor locale în asigurarea protecției drepturilor copiilor din comunitate.

Potrivit prevederilor legislației în vigoare, proiectul Regulamentului-cadru de activitate a Consiliului Local pentru Protecția Drepturilor se prezintă spre avizare în ordinea stabilită.

❖ **Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate**

Prin Hotărârea Guvernului nr. 1177 din 31.10.2007 a fost instituită Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate și Regulamentul-cadru de activitate a acesteia.

Hotărârea stipulează:

1. Se instituie, în cadrul autorității administrației publice locale de nivelul al doilea/municipiului Bălți, Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, subordonată Consiliului raional/municipal.

2. Se aprobă Regulamentul-cadru de activitate a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate.

3. Comisiile de profil instituite la nivel raional/municipal sînt obligate să se călăuzească, în activitatea sa, de Regulamentul-cadru de activitate a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate.

Comisia are următoarele atribuții:

✓ monitorizarea respectării prevederilor actelor normative, în cazul recomandării de a plasa copilul aflat în dificultate în serviciile de tip familial, apropiat mediului familial, sau în serviciile de tip rezidențial;

✓ plasarea copilului în familia asistenților parentali profesioniști, în conformitate cu Regulamentul cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă. Comisia examinează, doar cu titlu de excepție, cazurile de reintegrare a copilului din serviciile de asistență parentală profesionistă și serviciile de îngrijire rezidențială în familia biologică sau în cea extinsă;

✓ informarea Consiliului raional/municipal despre necesitatea dezvoltării serviciilor noi de protecție a copilului sau extinderii celor existente;

✓ monitorizarea serviciilor prestate copiilor aflați în dificultate;

✓ înscrierea într-un registru special a organizațiilor neguvernamentale care prestează servicii de protecție a copilului în respectiva unitate administrativ-teritorială;

✓ recepționarea plîngerilor ce țin de protecția copilului aflat în dificultate în diferite tipuri de servicii de îngrijire, examinarea și, după caz, readresarea lor pentru examinare autorității tutelare, monitorizarea examinării plîngerilor în cauză;

✓ prezentarea rapoartelor trimestriale Consiliului raional/municipal și anual - Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului.

Instituirea și componența Comisiei se aprobă prin decizia Consiliului raional/municipal.

❖ **Centrul pentru Drepturile Omului**

Centrul pentru Drepturile Omului (CpDOM) activează în baza Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii, a statului de funcții și a modului de finanțare a acestuia, aprobat prin Hotărîrea Parlamentului nr.57 din 20.03.2008.

În cadrul CpDOM activează Avocatul copilului, funcție instituită în baza Hotărîrii Parlamentului nr. 222-XVI din 30.10. 2008,

Atribuțiile de bază ale avocatului parlamentar constau în:

- ✓ Examinarea petițiilor, audierea cetățenilor și repunerea lor în drepturi;
- ✓ Verificarea informației privind cazurile de încălcare în masă sau gravă a drepturilor copilului;
- ✓ Remiterea în adresa autorităților publice a obiecțiilor și propunerilor în vederea asigurării drepturilor cetățenilor;
- ✓ Soluționarea plîngerilor prin concilierea părților, găsirea soluțiilor reciproc acceptabile.

Toate instituțiile și structurile de suport activează conform actelor primordiale din domeniu:

- Constituția Republicii Moldova din 27.08.1994.
- Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 (în vigoare pentru Moldova la 25.02.1993);
- Declarația drepturilor copilului, proclamată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1959;
- Legea nr. 338-XIII din 15.12.1994 privind drepturile copilului;
- HG nr. 409 din 09.04.1998 „Privind aprobarea Regulamentului Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului și modificările efectuate prin HG nr. 726 din 13.06.2003;
- HG nr. 233 din 28.03.2001 „Cu privire la combaterea vagabondajului, cerșitului și fenomenului „copiii străzii”;
- HG nr. 450 din 28.04.2006 „Cu privire la Standardele Minime de Calitate privind Îngrijirea, Educarea și Socializarea Copilului din centrul de Plasament Temporar”;
- HG nr. 784 din 09.07.2007 „Pentru aprobarea Strategiei naționale și a Planului de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012”.
- HG nr. 1177 din 31.10.2007 „Cu privire la instituirea Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate și aprobarea Regulamentului-cadru de activitate a acesteia”
- HG nr. 1344 din 01.12.2008 “Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva copilului pentru perioada 2009 – 2011”.
- HG nr. 450 din 02.06.2010 „Pentru aprobarea Planului național de acțiuni cu privire la protecția copiilor rămași fără îngrijirea părinților pentru anii 2010-2011”.

6.2 Eficacitatea instituțiilor în asistența copilului sub vârsta minimă a răspunderi penale

Ministerul Afacerilor Interne

Conform notei informative MAI, Serviciile minori a subdiviziunilor teritoriale de poliție ale Departamentului poliție a MAI parcursul anului 2010 și-a desfășurat activitățile în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului infracțional în mediul minorilor în conformitate cu hotărârile Colegiului MAI, hotărârea comună a Colegiilor nr. 8/3/3/6/1 /5/6 din 16.97.2008, planurile separate privind profilaxia delincvenței juvenile, planurile de lucru ale Direcției generale poliție ordine publică și PMOB al MAI, Regulamentul cu privire la organizarea activității inspectorilor pentru minori ale organelor afacerilor interne”, aprobat prin ordinul MAI nr. 400 din 10.11.04.

Activitatea de planificare, organizare și dirijare cu efectivul de ramură a fost orientată preponderent spre:

- ajustarea cadrului legislativ și normativ privind copilul aflat în conflict cu legea, a sistemului de prevenire și curmare a delincvenței juvenile;
- completarea calitativă cu cadre a serviciilor teritoriale de ramură;
- intensificarea activității de prevenire și combatere a criminalității juvenile prin desfășurarea unui complex de acțiuni de prevenție în rândurile minorilor cu comportament deviat și a familiilor dezorganizate;
- organizarea unei conlucrări eficiente cu administrația locală, organele de protecție socială, organele de tutelă și curatelă, oficiile forțelor de muncă, instituțiile de învățământ;
- sensibilizarea continuă a opiniei publice prin intermediul mas-media despre activitățile de profilaxie și combatere a delincvenței juvenile etc.

Pe parcursul a 12 luni ale anului 2010, de către minori și cu participarea lor au fost înregistrate la general pe țară 1448 infracțiuni (+ 21,2%), ceea ce constituie 4,5% din numărul total de infracțiuni înregistrate de organele de constatare. E de menționat faptul, 1358 (sau 93,8) au fost finalizate și trimise procurorilor, 769 (53.1%) cauze penale au fost trimise spre examinare către instanța judecătorească, iar 565 ceea ce constituie 39,0%, au fost încetate, 22 cauze penale au fost clasate și 2 au fost suspendate.

În scopul stabilirii tuturor cauzelor și circumstanțelor comiterii infracțiunilor grave de către minori și cu participarea lor, sau împotriva minorilor, precum și pentru aprecierea rolului

conducătorilor responsabili au fost efectuate verificări în teritoriu la acest capitol. În lunile februarie, iulie și septembrie curent au fost desfășurate seminare practico-metodice cu efectivul serviciilor minori din subdiviziunile teritoriale de poliție din Zona Nord, Sud, Centru și mun. Chișinău.

Întru prevenirea și combaterea delincvenței juvenile în perioada vacanțelor pentru copii, pe parcursul anului 2010 pe teritoriul țării a fost pus în aplicare Planul operațiunii speciale „Grija” – pe perioada 25.12.2009-14.01.2010, 27.02. – 07.03.2010; 06–12.04.2010, 01 iunie - 31 august 2010, 01-06 noiembrie 2010 și 25 decembrie 2010 – 09 ianuarie 2011.

Concomitent, la 31 decembrie 2010 de către angajații organelor de poliție au fost stabiliți 90.710 copii rămași fără îngrijirea părinților, dintre care – 29.681 copii, fără îngrijirea ambilor părinți, ultimii fiind plecați peste hotare la muncă.

Pentru neîndeplinirea obligațiilor de întreținere, educație și instruire a copiilor, în privința părinților au fost întocmite încheieri pentru inițierea a 3281 (2009- 4907) procese-verbale cu privire la contravenții în baza art. 63 al Codului contravențional.

Conform notei informative MAI, de către subdiviziunile teritoriale de poliție, în perioada a 12 luni ale anului 2010 au fost organizate și desfășurate în total 6640 (2009-6572) razii, dintre care cu reprezentanții organelor de protecție socială – 1098 (2009 - 811), cu direcțiile învățământ - 523 (2009 -642), iar de comun cu reprezentanții Ministerului Sănătății – 227 (2009 - 222). De către angajații serviciilor minori, în instituțiile de învățământ preuniversitar, au fost desfășurate 10101 (2009-8361) lecții și convorbiri, prin intermediul cărora a fost reflectată situația la capitolul - delincvența juvenilă, violența față de copii în familie, precum și modalitatea asigurării securității la trafic.

Centrul de Plasament Temporar al Minorilor

În conformitate cu Planul măsurilor suplimentare de profilaxie și combatere a fenomenului vagabondajului, cerșitului și „copiilor străzii”, în cele 12 luni ale anului 2010, de către subdiviziunile teritoriale în Centrul de Plasament Temporar al Minorilor au fost plasați 1313 (2009-1405) de copii, fiind înregistrate 1799 (2009- 1970) cazuri de plasament al minorilor, dintre care 6 (2009 - 12) locuitori ai altor state, 18 copii au fost reîntorși de peste hotare, comparativ cu 25 în perioada analogică a anului precedent, iar 486 (2009 -565) au fost cazuri de plasament repetat.

Din numărul total de minori plasați în CPTM, 263 (367 -2009) sunt elevi ai gimnaziilor-internat; 924 (2009-992) elevi ai școlilor generale; 42 (32- 2009) de vîrstă preșcolară și 44 (2009 -

35) minori orfani, 126 (2009 -151) copii fac parte din categoria celor care se ocupă cu cerșitul. Din categoriile nominalizate în perioada vizată în CPTM au fost plasate 375 (343-2009) fete, 1424 (2009-1627) băieți, 475 (2009-531) de vîrstă cuprinsă între 3-14 ani, 536 (2009-620) de vîrstă cuprinsă între 14-15 ani și 788 (2009-819) de vîrstă între 16-17 ani.

Din numărul total de copii plasați, 694 (2009-726) sunt educați de un singur părinte, iar 375 sunt din categoria celor ce nu sunt implicați în procesul de studiu și în cîmpul muncii.

Ministerul Educației

Serviciul de Asistență Psihologică (S.A.P.) din instituțiile de învățămînt preuniversitar reprezintă o structură organizațională a sistemului de învățămînt din Republica Moldova, predestinată să asigure prin activități complexe și sistematice dezvoltarea psihică progresivă a discipolilor, dezvoltarea capacităților, abilităților și aptitudinilor lor, realizarea posibilităților și profilaxia devierilor posibile.

Activitatea psihologilor din instituțiile preșcolare și preuniversitare a fost orientată spre realizarea: psihoprofilaxiei, consilierii psihologice, psihodiagnozei, dezvoltării și remedierii psihologice, orientării școlare și profesionale a elevilor.

Activitatea de Psihoprofilaxie

În cadrul activității de psihoprofilaxie, care are scopul de a preveni dificultățile în dezvoltarea psihică a personalității și crearea condițiilor psihologice favorabile pentru această dezvoltare, au fost efectuate diverse măsuri sub formă de informație, comunicare, lecție, training, seminar etc.

Consiliere psihologică

În scopul de a susține și favoriza cunoașterea de sine, autoacceptarea, maturizarea și dezvoltarea resurselor personale au fost organizate și realizate consilieri ale elevilor. Au fost respectate principiile de bază: confidențialitate, respect, empatie. De asemenea au fost efectuate consilieri ale părinților și cadrelor didactice cu privire la probleme de instruire și educație ale elevilor.

Activitatea de Psihodiagnoză

Activitatea de psihodiagnoză este importantă în identificarea cauzelor și mecanismelor dereglărilor în dezvoltare, instruire, adaptare socială etc. Conform planului de activitate de lungă durată sunt examinați elevii din clasele de trecere și elevii noi veniți. La solicitarea dirigintelui și administrației sunt examinați elevii care manifestă dificultăți la învățatură și probleme

comportamentale. Este cercetat gradul de dezvoltare a proceselor psihice, de dezvoltare a inteligenței, tipul de temperament, caracterul, personalitatea, nivelul anxietății, nervozității, agresivității etc. Scopul de bază al aplicării metodelor psihodiagnostice individuale și de grup este optimizarea procesului de instruire, a individualizării procesului educațional.

Activitatea de dezvoltare și remediere

Activitatea de dezvoltare și remediere reprezintă un sistem de măsuri, orientate spre recuperarea neajunsurilor psihologice sau de comportament ale persoanei cu ajutorul mijloacelor speciale de influență psihologică, cu păstrarea individualității persoanei. Activitatea de dezvoltare este orientată spre crearea condițiilor social-psihologice pentru dezvoltarea integră a copilului, iar activitatea de remediere – spre rezolvarea, în procesul dezvoltării, a problemelor concrete de învățare, ale sferei emoționale sau de comportament. Realizarea ședințelor are loc atât individual, cât și în grup.

Consiliul pentru Protecția Drepturilor Copilului mun. Chișinău

Pe parcursul lunilor ianuarie – iunie 2011, DPDC mun. Chișinău informează că în cadrul ședințelor Consiliului au fost examinate în total 201 prezentări a dosarelor minorilor implicați în acțiuni de: cauzare de leziuni corporale, furt, consum/vînzare stupefiante, jaf, huliganism, comportament deviant, vagabondaj, cerșit, deteriorarea bunurilor etc. În urma examinării cazurilor prezentate au fost aplicate următoarele măsuri de constrîngere cu caracter educativ: avertisment, obligarea minorului să repare daunele cauzate, recomandarea limitării timpului liber și stabilirea unor cerințe speciale privind comportamentul minorului, recomandarea trecerii unui curs de tratament medical, exmatricularea din instituțiile de învățămînt preuniversitar (un minor sub 16 ani, sect. Centru).

6.3 Cadrul de colaborare între instituțiile vizate și sistemul de referire a beneficiarului sistemului de protecție

Potrivit prevederilor **Codului Penal**, **minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal**. Acesta este o prezumție legală absolută de incapacitate penală, care nu permite a se face dovada contrară. Minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal, numai pentru săvîrșirea anumitor infracțiuni prevăzute expres de Codul Penal. Sînt pasibile de răspundere penală

persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani. (Art.21, Cod penal).

La etapa de cercetare penală a minorilor care comit infracțiuni și nu răspund penal, din relatările celor intervievați, constatăm că la nivelul procuraturii rezolvarea unui caz poate dura 1-2 luni. Dacă la instanțele de judecată cauzele cu minori se judecă în regim de urgență, în schimb nu există termene în ce privește durata investigațiilor făcute de organele de urmărire penală.

Durata investigației organelor de urmărire penală depinde de complexitatea cazului. Termenul în care se soluționează un caz de către procuror depinde și de încărcătura de cazuri și de urgența și gravitatea cazurilor. Se încearcă însă rezolvarea într-un termen ”rezonabil” a cazurilor cu minori, în general, dosarele cu participarea copiilor fiind considerate prioritare. Din evaluarea realizată putem constata că, în activitatea de cercetare a faptei penale, nu există colaborare semnificativă între poliție/procuratură și specialiști ai secției asistență socială și protecție a familiei și ai secției tineret și sport ținând cont de faptul că la această etapă minorii au nevoie de asistență specializată. Poliția și procuratura se adresează la Secția asistență socială și protecție a familiei/Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău, DGETS/DGÎTS doar în cazul în care nu pot fi identificați părinții sau reprezentanții legali ai copilului, pentru a putea fi asigurată asistarea acestuia la audieri.

În situația în care minorul nu îndeplinește condițiile pentru tragerea sa la răspundere penală, procurorul transmite materialele Biroului pentru Minori care sesizează Secția asistență socială și protecție a familiei/Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău care la rândul lor prezintă raportul de evaluare complexă a situației copilului și a familiei, a planului individual de protecție a copilului, elaborat de către asistentul social, care a cercetat cazul, cu propuneri motivate referitoare la stabilirea unei măsuri de protecție Comisiei protecția copilului în dificultate.

Avizul Comisiei, semnat de președintele Comisiei și de ceilalți membri participanți la ședință, se comunică părinților, copilului, persoanei sau familiei, serviciului de îngrijire căruia i-a fost dat în plasament copilul, asistentului parental profesionist, Secției asistență socială și protecție a familiei / Direcției pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău, autorității tutelare în aceeași zi sau, după caz, în termen de 3 zile de la data ședinței. Procesul-verbal al ședinței se prezintă la Secția asistență socială și protecție a familiei/Direcția pentru ocrotirea și protecția

minorilor din municipiul Chișinău care vor implementa recomandările Comisiei. Dacă este vorba de o urmărire penală, minorul numai decît va beneficia de serviciile unui apărător. Acest lucru nu se întîmplă în cadrul celorlalte proceduri.

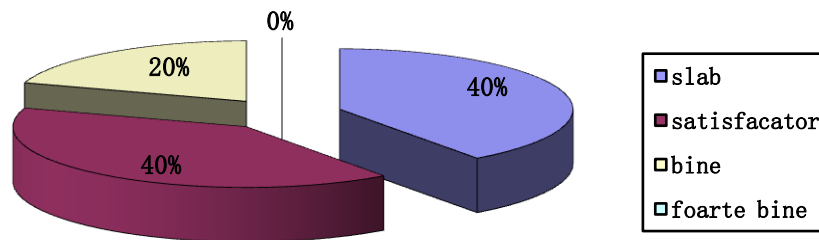
Conform notei informative MAI, de către subdiviziunile teritoriale de poliție, în perioada a 12 luni ale anului 2010 au fost organizate și desfășurate în total 6640 (2009-6572) razii, dintre care cu reprezentanții organelor de protecție socială – 1098 (2009 - 811), cu direcțiile învățămînt - 523 (2009 -642), iar de comun cu reprezentanții Ministerului Sănătății – 227 (2009 - 222). De către angajații serviciilor minori, în instituțiile de învățămînt preuniversitar, au fost desfășurate 10101 (2009-8361) lecții și convorbiri, prin intermediul cărora a fost reflectată situația la capitolul - delincvența juvenilă, violența față de copii în familie, precum și modalitatea asigurării securității la trafic.

În cazul în care parvine o declarație că un copil se află în dificultate și că are nevoie de protecție sau dacă părintele declară că el nu este în stare să-i ofere copilului îngrijirea necesară, oricare din aceste organe, care a primit / înregistrat inițial declarația se obligă să o readreseze imediat **DMPDC/SASPF** în vederea efectuării primei investigații.

Poliția și Procuratura, au obligația de a acorda sprijinul necesar, potrivit competențelor care le revin, **DMPDC/SASPF**, pentru desfășurarea în bune condiții a activităților de protecție a copilului care a săvârșit o faptă penală și care nu răspunde penal.

Coordonarea eficientă a politicilor și programelor în justiția juvenilă ține de cooperarea instituțiilor de rigoare.

Fiind întrebați în ce măsură instituțiile/structurile responsabile colaborează în vederea protecției copilului în conflict cu legea, respondenții au răspuns astfel:

Figura nr.1 Nivelul de colaborare a instituțiilor în problematica copilului în conflict cu legea

Astfel, din figura nr.1 putem observa ca aproximativ jumătatea dintre respondenți (40%) consideră că instituțiile colaborează **slab** în vederea protecției copilului în conflict cu legea, de asemenea 40% dintre cei intervievați cred ca este o colaborare **satisfăcătoare** a acestor instituții și doar 20% din respondenți consideră că instituțiile colaborează **bine** în acest domeniu și nici un respondent nu a apreciat cu **foarte bine** modalitatea în care colaborează instituțiile responsabile.

Fiind rugați să menționeze practicile bune în domeniul, persoanele interviuate au afirmat următoarele:

„Datorita, în mare parte organizațiilor internaționale, si asociațiilor obștești se creează parteneriate și colaborări in acest sens, se creează grupuri de lucru, se elaborează proiecte de acte normative, ghiduri, echipe mobile, vizite de studii pentru a se familiariza cu practice pozitive, dar acest efort este deseori fragmentat, nu este coordonat la nivel centrat in ansamblu, multe lucruri ramân nefinisate ori declarative si fără implementare” (Simagustina Natalia, jurist, AO Lumos).

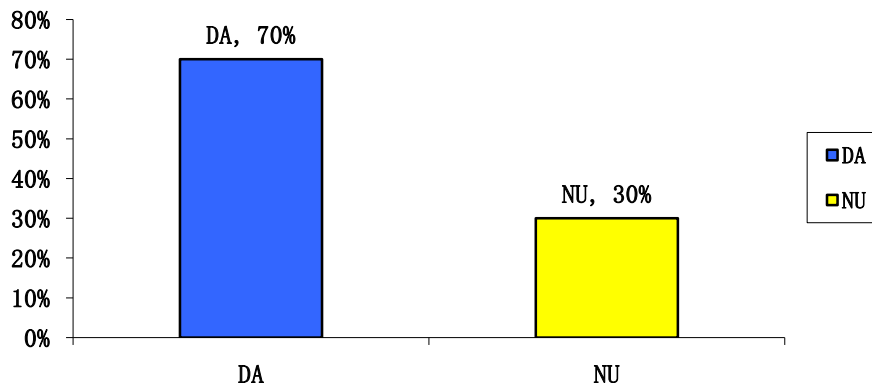
„Stabilirea relațiilor constructive cu autoritatea tutelară în cazul asigurării drepturilor copilului, în cazul absenței reprezentanților legali (plecați peste hotare, decăzuți din drepturile părințești)”. (Vadim Ardeleanu, șef al Inspectoratului pentru Minori, sect. Ciocana).

„Organizarea vizitelor la domiciliu a reprezentanților Direcției pentru Protecția Drepturilor Copilului în colaborare cu inspectorii pentru minori”. (Valeriu Rotaru, specialist principal în protecția copilului în conflict cu legea, DPDC, sect. Centru).

În ceea ce privește pregătirea specialiștilor din cadrul instituțiilor responsabile putem sublinia faptul ca toți cei chestionați au studii superioare (juridice, pedagogice, asistență socială),

Fiind întrebați dacă în ultimii ani au beneficiat de cursuri de specializare, majoritatea (70%) au răspuns afirmativ, iar aproape fiecare a treia persoană (30%) nu a participat la nici un curs de specializare în perioada activității în funcția respectivă.

Figura nr. 2 Instruirea continuă a specialiștilor

De notat că deși au participat la anumite cursuri de specializare la nivel național și internațional, specialiștii au subliniat faptul că de cele mai dese ori acestea au avut un caracter mai larg, problematica copiilor în conflict cu legea fiind tratată paralel cu alte tipuri de comportamente deviante (abuz, violență, cerșit, vagabondaj etc.), iar mulți dintre specialiștii folosesc metode depășite de lucru cu minorii delicvenți.

6.4 Funcționarea cadrului instituțional: studiu de caz

Copilul I. a.n. 28.03.1995, se află în evidența Direcției Pentru protecția Drepturilor Copilului și IPM sect. Ciocana din anul 2008 ca copil în dificultate, cu probleme pedagogice de comportament. A fost reținută în repetate rânduri de către Comisariatul de Poliție sect. Ciocana, la Centru de Plasament Temporar al Ministerului Afacerilor Interne, din cauza practicării vagabondajului, aflându-se fără supravegherea maturilor.

Mama a decedat la data de 04.01.2010, iar locul aflării tatălui nu se cunoaște.

A., a.n. 1981, dom. în mun. Chișinău este fratele biologic al minorei. Fără contract de muncă este angajat în calitate de constructor.

În vederea asigurării protecției drepturilor minorei menționate, Direcția Municipală Protecția Drepturilor Copilului a întreprins următoarele măsuri:

1. Pentru a asigura dreptul Ecaterinei la învățătură, s-a realizat transferarea la Liceul Sportiv nr.3 sect. Botanica, de la Liceul Teoretic „Dacia” din motivul absențelor sistematice a minorei și a nedorinței de a frecventa Instituția menționată;

2. Minora a fost plasată la Centru pentru copilărie adolescentă și familie „PRO.DO.C.S.”, situat pe adresa: str. Grenoble 163/5, cu statut de orfan;

3. Pe apartamentul de pe str. X. a fost pus sechestru. deoarece ce la privatizarea proprietății mamei, pe adresa menționată a participat și minora I.,

Comisia multidisciplinară a DPDC sect. Ciocana l-a invitat de multiple ori pe fratele Alexandru, pentru a perfecta actele corespunzătoare pentru instituirea tutelei asupra minorei și pentru a semna Planul Individualizat de asistență, însă acesta a refuzat să se prezinte la Direcție și să-și asume legal responsabilitatea juridică asupra surorii sale.

Conform Regulamentului Centrului de Plasament din sub diviziunea Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului, copiii pot pleca din Centru în zile de odihnă doar în baza cererii depuse de către rudele de gradele I, II și a tutorilor, cu condiția că în cererea să fie menționat data plecării și data sosirii copilului, locul aflării și persoana responsabilă.

La data de xxxx.2010, A.a depus o astfel de cerere către Administrația Centrului, care a fost acceptată dar din cauza nedorinței d-lui de a conlucra cu Autoritatea Tutelară s-a decis verificarea faptului dacă Ecaterina I. se află cu fratele său.

În urma apelului telefonic dat după plecarea minorei din Centru, s-a constatat:

1. Minora vizată nu se află cu A., fratele ei biologic;

I. se afla cu concubina fratelui Aliona C., care a declarat că pleacă cu minora acasă (Aliona C. nu este rudă cu copilul sau tutore)

Reieșind din situația creată, Comisa în componența: *asistentului social DPDC sect. Ciocana, responsabil de caz, managerului Centrului nominalizat și specialistului DMPDC*, a efectuat o vizită la domiciliu minorei, dar ea nu a fost găsită la adresa respectivă.

În urma acestui fapt, s-a hotărât ca să fie vizitată adresa de dom. cet. Aliona C, sect. Ciocana, dar nici la adresa menționată minora nu a fost găsită.

Apelînd telefonic pe cet. Aliona C., ea a declarat că minora a plecat spre casă.

La ora 18.15 minora a fost găsită fără supraveghere la adresa menționată și a refuzat să ne comunice cu cine se află în apartament.

S-a luat decizia ca minora să fie plasată în Centrul de Plasament.

Cu privire la starea sănătății minorei Ecaterina I., Vă putem comunica următoarele:

- Minora **I.**, a primit tratament la Dispensarul

Dermatovenerologic Municipal, str. Columna, 32, în timp cât se afla la Centrul de Plasament Temporar pentru Minori al M.A.I., unde a fost plasată de Comisariatul de Poliție sect. Ciocana, în stare de ebrietate. Tratamentul este dictat de diagnoza minorei tratată interior (Vulvoginită acută, Trihomonită Urogenitală, Reacții serologice pozitivă, după tratament specific(RW 3+)).

- A fost întreprinsă examinarea la Spitalul nr.1, str. Melistiu, 20. În urma controlului întreprins s-a decis ca minoră să fie plasată în Centru deoarece starea sănătății ei nu prezintă risc sporit pentru viață. Pentru evitarea unor riscuri ulterioare, suplimentar minora a fost supusă unor investigații medicale la Institutul de Cercetări Științifice în domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului.

- **I.**a fost examinată la Centru de familie nr.7, str. Docuceaev, 11 (medicul d-na Leanca Gălina).

La fel, **I.**, benevol a părăsit Centrul și a plecat în direcție necunoscută.

La data de 19.03.2010 minora a fost reținută de coroboratorii Comisariatului de Poliție a sect. Centru, după care la 24.03.2010 minora a fost plasată la Centrul de Asistență și Protecție, al Organizației Internaționale de Migrație.

La data de 08.04.2010, minora a fost plasată la Centrul „Începutul Vieții” unde se află și în prezent, se simte foarte bine și frecventează zilnic liceul Sportiv nr.3.

Dat fiind faptul că fratele A. nu a dat dovadă de dorință de a conlucra cu Direcția în scopul instituirii tutelei, DPDC din mun. Chișinău monitorizează în continuare acest caz.

7 CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii privind cadrul legal

Domeniul este subreglementat. Practic nu există un cadru legal care ar viza explicit situația copiilor în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală. Actele normative existente vizează foarte la general și de o manieră neconcretă acțiunile care trebuie întreprinse în astfel de cazuri. Practic unicul act normativ care vizează direct și explicit (cu toate că incomplet) procedura în cazul copiilor în conflict cu legea care nu au atins vârsta răspunderii este Ordinul M.A.I nr.400 din 10.11.2004.

Domeniul este reglementat cu acte normative necorespunzătoare. Cele mai multe acte normative sunt cel mult de nivelul Hotărîrilor de Guvern și la nivel de strategii sau planuri și nu proceduri concrete. Drept rezultat practic nu există formulat un set de răspunsuri care poate fi oferit în astfel de cazuri, iar faptele și situația copiilor rămîn de multe ori fără o atenție riguroasă, ceea ce este contrar standardelor internaționale.

Domeniul este reglementat fragmentar. Nu există reglementări în toate domeniile relevante situației acestor copii. Există necesitatea reglementării printr-un act normativ situației acestor copii. La fel se pare că în practică există și o lipsă de coordonare între organele implicate, datorită lipsei unei reglementări sistemice ale atribuțiilor acestora.

Domeniul este reglementat inconsecvent. Acte normative diferite pot avea sau sugera pentru termeni identici un conținut diferit. Conținutul unor termeni nu este definit și lasă loc pentru ghicit. Astfel mai multe acte normative folosesc conceptul de copil în dificultate, dar nu este clar dacă acest concept cuprinde și copii sub vârsta minimă de răspundere care au săvârșit fapte prejudiciabile. La fel nu este clar dacă termenii de „justiție juvenilă” sau „copil în conflict cu legea” folosiți mai rar cuprind categoria menționată de copii.

Două acte normative menționează Comisia pentru minori funcționarea căreia pare că nu este reglementată în niciun act normativ. Din câte înțelegem în practică comisiile pentru minori nu există. Astfel, Comisia raională pentru minori, creată încă în 1982 de către Ministerul Afacerilor Interne, și-a încetat existența de facto, odată cu crearea Consiliilor locale pentru protecția drepturilor copilului (1998). Totuși, așa cum nu a existat niciodată o anulare oficială a acestei comisii, este necesară abrogarea Hotărârii Guvernului nr.300 din 02.08.1982 "Cu privire la aprobarea Regulamentului inspecțiilor obștești pentru minori din RSS Moldovenească" și modificarea actelor normative care menționează astfel de comisii.

Examinând cazurile unor copii în conflict cu legea se constată că măsurile aplicate față de acești copii nu au nici un efect asupra comportamentului infracțional. Probabil din cauza că acestea sunt limitate. Nu există clar un organ care ar fi responsabil sau implicat de la început până la urmă în situațiile copiilor grupurilor țintă. Există o fragmentare a atribuțiilor care împiedică ca răspunsul oferit să fie sistemic. Se poate observa și neglijența din partea unor organe în îndeplinirea atribuțiilor lor, probabil și din cauza că acestea sunt reglementate inadecvat.

Din punct de vedere a laturii pozitive se poate de menționat că cadrul normativ existent în privința copiilor aflați în dificultate sau care au nevoie de protecție în general face trimitere deseori

la standarde internaționale și subliniază necesitatea aderării și respectării principiilor de bază stabilite de acestea. Mai mult ca atât aceste acte în general reflectă aceste cerințe, ele făcând parte din reglementările conținute în actele date. La fel există o procedură stabilită de instrumentare a cazurilor acestor copii. Acesta ar oferi o oportunitate de a folosi mecanismul existent în privința soluționării cauzelor copiilor aflați în dificultate și pentru copii din grupul țintă a studiului dat.

Recomandări privind cadrul legal

1. Elaborarea unui cadru legal care ar reglementa procedura privind soluționarea cauzelor copiilor în conflict cu legea sub vârsta minimă de răspundere.

Elaborarea unui cadru legal poate avea loc pe următoarele direcții:

1. Modificarea cadrului legal existent de tratare a copiilor aflați în dificultate în așa fel încât acesta să includă expres și copii în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală.
2. Adoptarea unei legi referitoare la copiii aflați în dificultate care ar reglementa și procedura în privința copiilor sub vârsta minimă a răspunderii.
3. Adoptarea unei legi separate care ar reglementa procedura în privința copiilor sub vârsta minimă de răspundere.

Avantajele primei opțiuni: 1 Rapiditatea, deoarece adoptarea unor modificări la actele normative existente s-ar putea realiza într-un timp relativ scurt. 2 Posibilitatea integrării problemei date într-un cadru deja existent reducând riscul neconcordanțelor și a unei fragmentări și mai mari a sistemului de protecție.

Dezavantajele primei opțiuni: 1 Cadrul legal existent are un șir de neajunsuri menționate anterior, ceea ce ar putea fi o problemă în sine la elaborarea modificărilor ce ar viza copii sub vârsta minimă de răspundere.

Avantajele celei de-a doua opțiuni: 1. Abordarea în complex și sistemică a copiilor aflați în dificultate 2. Posibilitatea mai mare de instituire a unor mecanisme unice de reacționare și evitarea fragmentării sistemului de protecție a copilului.

Dezavantajele celei de-a doua opțiuni: 1 posibil cea mai dificilă de implementat, deoarece necesită elaborarea unei legi complexe cu implicarea diferitor persoane/agenții interesate.

Avantajele celei de-a treia opțiuni: 1 pare să fie o cale mai rapidă decât în cazul celei de-a doua opțiune 2 oferă posibilitatea reglementării situației copiilor în conflict cu legea la nivel de lege organică, ce ar duce la o responsabilizare mai mare a actorilor implicați decât există în prezent.

Dezavantajele celei de-a treia opțiuni: 1 există pericolul de separare a acestui grup de copii de ceilalți copiii aflați în dificultate, ceea ce în majoritatea cazurilor nu este recomandabil. 2 Pericolul alunecării pe panta abordării din punct de vedere a justiției și nu a protecției sociale a astfel de copiii.

Noi recomandăm opțiunea numărul trei care pare că răspunde cel mai bine cerințelor de rapiditate în ce privește intervenția, cumulate cu cerința de calitate.

2. Elaborarea cadrului legal ținând cont de anumite principii stabilite de către standardele internaționale și bunele practici în domeniu.

Oricare ar fi opțiunea aleasă, aceasta trebuie să corespundă următoarelor:

La nivel de procedură

- Răspunsul la comportamentul deviant al copiilor sub vârsta minimă trebuie să fie bazat pe interesul superior al copiilor și pe alte principii relevante ale Convenției.
- Procedurile privind abordarea și modul de procesare a cazurilor privind copii în conflict cu legea sub vârsta minimă trebuie să fie clar stabilite. Atribuțiile și obligațiile fiecărei autorități de la reținere (dacă este cazul) și până la pronunțarea unei decizii finale trebuie să fie formulate clar.

- Trebuie să existe o reacție față de toate faptele prejudiciabile comise de către copiii sub vârsta minimă de răspundere penală. Lipsa unei reacții este una dintre cele mai contraproductive abordări. De aceea reglementările trebuie adoptate reieșind din principiul oficialității (principiul implicării obligatorii din inițiativa organelor oficiale).
- Procedurile și răspunsurile trebuie să reflecte lipsa de răspundere penală, atât în ce privește denumirea cât și substanța. În cazul a astfel de copii programe eficiente de intervenție sunt cele orientate pe tratament, non- punitive și non-privative de libertate. Totuși legislația ar trebui să prevadă atunci când este necesar caracterul obligatoriu al acestor programe.
- Decizia în privința copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală trebuie să fie luată de sistemul de protecție socială fără implicarea organelor sau instituțiilor caracteristice sistemului justiției penale. Cadrul legal ar trebui să prevadă proceduri care reduc timpul în care un copil este deținut la organul de poliție sau chiar exclud acest lucru. De exemplu ar putea fi examinată posibilitatea aducerii copilului reținut pentru o faptă prejudiciabilă nu la poliție, dar la centrul de plasament, mecanisme ce prevăd deplasarea reprezentanților organelor de drept la locurile de domiciliere, plasare a acestora etc.
- Stabilirea răspunsului/măsurii trebuie să se bazeze pe un raport de anchetă socială care să țină cont de motivația la săvârșirea faptei, de circumstanțele familiale și sociale ale copilului, precum și de caracteristicile și nevoile speciale ale acestuia. În astfel de cazuri, ancheta ar trebui să fie efectuată cât mai rapid, iar măsuri provizorii de sprijin ar trebui să fie puse în aplicare pînă la soluționarea acestuia.
- Standardele internaționale acordă dreptul copiilor la garanții importante și considerații în cadrul tuturor procedurilor, acțiuni și măsuri de acest gen. În cazuri excepționale, în care astfel de măsuri de protecție sunt orientate spre privarea de libertate, copiii au dreptul la un set de garanții procedurale suplimentare. De exemplu, orice decizie care implică măsuri care privează copilul de libertate trebuie să fie cel puțin deschisă de a fi atacată într-o instanță

judecătorească. În mod ideal privarea de libertate ar trebui să aibă loc numai printr-o hotărâre a instanței judecătorești.

- Procedura trebuie reglementată să fie cât mai prietenoasă cu copiii. Aceasta ar include printre altele implicarea persoanelor apropiate acestuia și desfășurarea lui într-un mediu ambiant adaptat necesităților copilului.
- Cadrul legal va prevedea o procedură de supraveghere care asigură transparența, inclusiv protocoale de transfer de la poliție spre autoritățile de protecție socială.
- Orice plasament trebuie să fie obiectul unei revizuirii periodice cu privire la necesitatea acestuia.
- Procesul decizional ar trebui să implice consultarea cu copilul și membrii familiei acestuia familie, precum și tuturor profesioniștilor care au cunoștință de situația copilului inclusiv profesorii, medicii, asistenții sociali.

La nivel de măsuri aplicate

- Legea trebuie să prevadă posibilitatea aplicării unor măsuri proporționale și individualizate. În acest sens trebuie să existe posibilitatea aplicării unor opțiuni cât mai variate.
- Gama de opțiuni adecvate poate include: sprijin familial, oferta de tratament adecvat pentru abuz de substanțe în familie sau pentru probleme grave de comportament manifestate de copil, îmbunătățirea abilităților parentale, activități recreative și culturale structurate, asistență suplimentară de învățământ, centre de zi, cursuri de abilități de viață, consiliere individuală și de familie sau grup, de mediere.
- În cazul copiilor foarte mici care comit fapte prejudiciabile, utilizarea programelor în familie, școală, și programele și serviciile comunitare sunt de multe ori principalul mijloc de a aborda

comportamentul lor. Multe țări direcționează astfel de servicii prin intermediul serviciilor sociale locale, prin aplicarea de măsuri de îngrijire, protecție, administrative.

- Orice măsură de îngrijire, protecție, educație, sau alte proceduri sau măsuri trebuie să se concentreze pe asistența corespunzătoare a familiilor și a școlilor în abordarea comportamentului copiilor.
- Mulți infractori minori, având nevoie de protecție și grija de care au nevoie copiii abuzați sau neglijați, ar putea avea nevoie de îngrijire, care să fie prevăzută într-un cadru special, care să corespundă experienței lor specifice mai ales dacă e vorba de copii implicați în grupuri mai mari sau cei care au comis acte violente. În același timp, mulți dintre ei pot fi îngrijiți corespunzător în compania copiilor care nu au încălcat legea, ținându-se cont de interesul superior al tuturor copiilor. Respectiv soluțiile pentru astfel de copii nu ar trebui să fie diferite decât cele aplicate în cazul altor copii aflați în dificultate.
- Privarea de libertate ca măsură aplicată copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală este posibilă, dar aplicarea acesteia poate avea loc în cazuri extreme și cu aplicarea unor garanții riguroase. Chiar dacă nu sunt date statistice clare, se pare că, majoritatea copiilor comit fapte prejudiciabile contra proprietății, faptele foarte grave fiind rare. În consecință măsurile aplicate ar trebui să fie măsuri generale, dar individualizate și aplicate de rînd cu alți copii aflați în dificultate.
- Numărul copiilor care comit acte prejudiciabile conform datelor statistice este relativ mic. Dacă considerăm această constatare împreună cu faptul că majoritatea din ei săvîrșesc infracțiuni contra proprietății credem că deschiderea unei instituții de tip închis nu este necesară la acest moment. În cazurile rare a unor copii violenți trebuie prevăzut un mecanism separat de supraveghere și îngrijire în centrele de plasament care este aplicat atunci cînd astfel de cazuri apar.

- Măsurile aplicate trebuie să fie constructive. Chiar dacă măsurile aplicate vin ca răspuns la un comportament delincvent, acestea nu ar trebui să fie concepute ca o pedeapsă, ci ca o oportunitate de a permite copilului să înțeleagă caracterul inacceptabil al comportamentului în cauză, precum și consecințele acestora, și pentru a aborda aspecte care îl vor ajuta să se abțină de la acte similare în viitor.
- Programele (de exemplu, deprinderilor de viață curs, de mediere) și centrele de plasare (de exemplu, centre de ocupare, centre de plasament rezidențiale) pentru astfel de copii ar trebui, în principiu, să fie concepute și puse în aplicare în mod special pentru aceștia. Ele nu ar trebui să fie proiectate sau percepute ca punitive în natură. În consecință, acestea nu ar trebui să fie conduse de organe de drept și nu ar trebui să implice programe de plasare cu copii în conflict cu legea care au atins vârsta răspunderii penale.
- În acele cazuri excepționale, în care privarea de libertate poate fi considerată necesară, este nevoie de existența unui program clar de tratament, individualizat, menținând în același timp copilului de contact maximă posibilă cu familia și comunitatea.

3. Modificarea la necesitate a altor acte normative

Adoptarea legii susmenționate trebuie să aibă în consecință și modificarea sau completarea și altor acte normative relevante cazului copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală. Exemple în acest sens poate servi includerea directă a interdicției de a porni proces contravențional în privința persoanelor care nu au atins vârsta răspunderii contravenționale sau indicarea ca temei de încetare a acesteia odată ce a fost pornită în astfel de cazuri (Codul Contravențional) elaborarea unei proceduri privind interzicerea colectării a datelor copiilor sub vârsta minimă în privința cărora din eroare s-a pornit un proces penal sau stocării nedeterminate a datelor în sistemul de evidență (Legea cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni și actele normative subordonate legii care se referă la această lege), modificarea fișelor postului pentru lucrătorii din domeniile protecției copilului: protecție

socială, sănătate, educație, justiție, organe interne în vederea cooperării în domeniul protecției copilului.

Concluzii Sistem de protecție socială:

- Politica de protecție socială nu menționează în mod accentuat problema delincvenței juvenile și nu arată în ce mod structurile guvernamentale răspund la problemele de această natură. Nu există studii și cercetări periodice care ar prezenta situația copiilor aflați în conflict cu legea, cu atât mai mult o comunicare eficientă și deschisă între actori în vederea elaborării unor politici cu impact imediat asupra problemei vizate.
- Cu certitudine se poate de afirmat că există prea puține modalități de suport și protecție socială a copiilor aflați în conflict cu legea, ceea ce nu favorizează o situație de progres în ceea ce privește diminuarea delincvenței juvenile. Analiza spectrului de servicii care sunt disponibile la moment în comunități cu scop de profilaxie și combatere a criminalității în rândul minorilor denotă faptul că acestea nu sunt suficiente, iar în unele cazuri nici eficiente. Spre exemplu, există comunități unde nu există un serviciu de suport, cu excepția polițistului și asistentului social. Deseori aceste resurse umane sunt depășite de numărul mare de beneficiari cu care trebuie să lucreze, de aceea și eficiența intervențiilor este la un nivel scăzut sau chiar nul. Nu există programe de suport pentru întreaga familie și care ar ajuta persoanele să depășească diferite situații problemă sau de criză. Resursele umane, materiale și financiare limitate nu creează premisele dezvoltării serviciilor sociale necesare.
- Este util de menționat existența unei colaborări intersectoriale (atât pe verticală, cât și pe orizontală) care formează premisele dezvoltării unui sistem eficient care poate răspunde la probleme legate de implicarea copiilor în acțiuni criminale. Spre exemplu, activitatea Comisiei pentru minori/protecția copilului întrunește reprezentanți ai MAI, SASPF, DGÎTS, reprezentanți ai APL care abordează cazurile multidimensional și înaintează recomandări sau chiar iau decizii concrete în privința minorilor. Cert este faptul că există bariere și dificultăți în organizarea unor asemenea discuții care sunt extrem de necesare pentru a diminua numărul de copii delincvenți.
- Veriga slabă în sistem este conlucrarea între structurile centrale (Ministere) și APL (de nivelele I și II). Ministerele nu emit politici clare ce prevăd modalități concrete de intervenție

în cazuri de delincvență juvenilă și de aceea structurile responsabile de protecția socială nu răspund în mod adecvat unor asemenea provocări.

- Există experiențe avansate care pot fi preluate ca model în ceea ce privește acordarea de sprijin și asistență în domeniu (Direcția Protecția Drepturilor Copilului a municipiului Chișinău, IRP), ceea ce poate fi multiplicată pentru alte regiuni și localități care se confruntă cu problema delincvenței juvenile.

Recomandări privind îmbunătățirea sistemului de protecție socială, inclusiv a serviciilor sociale

- Introducerea în politicile sociale a direcției de dezvoltare a serviciilor sociale pentru copii aflați în conflict cu legea.
- Planificarea unor resurse financiare suficiente atât în bugetul de stat, cât și în cel local pentru dezvoltarea programelor de suport pentru copii aflați în conflict cu legea.
- Analizarea detaliată a relațiilor dintre factorii de decizie și a instituțiilor ce au în vizor copilul aflat în conflict cu legea și elaborare și punerea în aplicare a unor mecanisme de îmbunătățire a colaborării interinstituționale, inclusiv prin instituționalizarea acestor relații.
- Efectuarea unor studii detaliate în domeniul protecției copilului focusat pe spectrul de servicii de suport cu scop de diminuare a numărului de infracțiuni cu implicarea minorilor.
- Analizarea posibilității de dezvoltare a serviciilor de suport (de către ME și MMPSF) pentru această categorie de copii și a membrilor familiilor lor, precum și elaborarea unor recomandări pentru APL, SASPF și DGÎTS de dezvoltare a serviciilor sau programelor de suport pentru minori în conflict cu legea.
- Crearea unui concept de către Ministerele de resort și alți factori implicați, inclusiv societatea civilă a unui program corecțional pentru copii aflați în conflict cu legea (eventual și părinți) în baza experienței unor țări cu practici avansate, promovarea conceptului pentru APL și instituții responsabile de protecția copilului.
- Respectarea de către specialiștii responsabili de dezvoltare a serviciilor sociale a recomandărilor unor organisme internaționale sau acte normative internaționale privind protecția copilului în general și a celor aflați în conflict cu legea, în special.

Concluzii Cadru instituțional

Din interviurile realizate este destul de greu de trasat un drum clar pe care îl parcurge un copil care săvârșește o infracțiune, dar care nu răspunde penal. Astfel, odată ce minorul este în conflict cu legea, el este dus la poliție pentru a da anumite explicații. Dacă are familie, este audiat în prezența părinților și se dispune neînceperea urmăririi penale de către procuror, iar copilul rămâne în familie. Dacă minorul este fără îngrijire părintească, și are sub 14 ani, minorul se plasează într-un centru de plasament pentru minori.

În același timp, Secția asistență socială și protecție a familiei/Direcția pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău face o evaluare a situației minorului și identifică măsurile de protecție care pot fi aplicate. Deoarece minorul are sub 14 ani se dispune neînceperea urmăririi penale, iar minorul este încadrat în anumite programe de resocializare în cadrul Centrelor pentru copii la locul de trai. În cazul în care minorul este fără îngrijire părintească, cazul său se analizează de către Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, care dispune o anumită măsură de protecție prevăzută de lege și care constă în încredințarea sau plasamentul minorului într-o familie sau instituție. Recomandările Comisiei sunt greu de realizat din lipsa serviciilor specializate pentru copilul în conflict cu legea.

O altă problemă identificată este faptul că la finele anului 2010 dintre cei 188 de inspectori pentru minori din cadrul comisariatelor de poliție a MAI, 56,9% au o vechime în muncă de până la 3 ani, și fluctuația de cadre ceea ce reduce din eficacitatea serviciilor oferite minorilor delicvenți. Pe parcursul anului 2010 în serviciile pentru minori a comisariatelor de poliție 25 colaboratori au fost încadrați de la civil, 41 - au fost transferați din alte servicii, 40- au fost transferați în alte servicii, iar 17 – s-au concediat din organele de poliție.

În urma interviuării specialiștilor din cadrul Centrului de plasament temporar pentru minori din cadrul MAI, aceștia au subliniat faptul că în cadrul Centrului nu sunt programe speciale de reintegrare a copiilor cu comportament delicvent, ci doar programe pentru copii cu comportament deviant (vagabondaj, cerșit etc.), respectiv nu putem vorbi despre corijarea și formarea unui comportament prosocial al minorilor delicvenți.

O altă lacună evidențiată de către specialiștii intervievați este faptul că foarte mulți minori sub 14 ani provin din familii vulnerabile și de cele mai multe ori acești copii comit anumite infracțiuni (în special furturi) din cauza situației financiare precare din familie. Nu se efectuează evidență strictă a copiilor aflați în situații de risc și vulnerabili la comiterea infracțiunilor totodată, lipsesc serviciile specializate de prevenire și asistență complexă a copilului în conflict cu legea și a familiei acestuia.

O problemă constatată de către specialiști, este imposibilitatea responsabilizării părinților. Aceștia pot fi sancționați conform Codului Familiei, Codului Penal și Codului Contravențional. Însă în realitate nu există un mecanism sau procedură prestabilită și părinții evită asumarea responsabilităților sau a sancțiunilor: recurg la refuzul de drepturi părintești în cazul aplicării amenzi.

De asemenea inspectorii pentru minori au evidențiat faptul că nu există o colaborare coerentă dintre inspectoratul pentru Minori și DGETS/DGÎTS, deoarece aceștia fac o evaluare a copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare în luna septembrie a fiecărui an, dar este necesar ca aceste evaluări să fie făcute periodic și să se monitorizeze fiecare caz în particular. Astfel, conform datelor MAI în primele 5 luni ale anului curent 133 de copii din categoria celor rămași fără îngrijirea unuia sau a ambilor părinți (aceștia fiind plecați la muncă peste hotare) au fost implicați în săvârșirea infracțiunilor.

Alte lacune al sistemului de protecție a copilului aflat în conflict cu legea evidențiate de către profesioniști sunt:

- Lipsa unui mecanism de referire și monitorizare a cazurilor copilului sub vârsta răspunderii penale ;
- Lipsa unui Centru de plasament special unde ar putea fi plasați copiii aflați în conflict cu legea sub vârsta minimă de răspundere penală;
- Insuficiența unor programe de instruire a specialiștilor care lucrează cu copilul în conflict cu legea;
- Lipsa unor mecanisme simplificate de antrenare a minorului în conflict cu legea în acțiuni de investigare;
- Lipsa unui cadru regulatoriu de investigare în Comisie (specialiști din diferite domenii) a copilului aflat în conflict cu legea;
- Promovarea serviciilor sociale existente pentru copilul în conflict cu legea este insuficientă.

- Fiecare instituție are un set de așteptări de la celelalte instituții cu care intră în contact (MAI, ME, MMPSF, APL) astfel, întrucât problematica copiilor în conflict cu legea intră în competența mai multor structuri și instituții, între acestea nu există o colaborare eficientă. Cazurile sunt referite de la o instituție la alta, fără să existe o instituție specială care să aibă funcția de coordonare și monitorizare.

Recomandări Cadru instituțional

Cadrul de colaborare și sistemul de referire:

- Stabilirea unor parteneriate la nivel local între școală, asistența socială, poliție, ONG-ri pentru identificarea mai eficientă a cazurilor, asistența și monitorizarea acestora;
- Facilitarea comunicării și colaborării între organele de urmărire penală și serviciile publice de asistență socială, și definirea clară a sarcinilor și obligațiilor;
- Crearea unui mecanism de referire între instituțiile implicate;
- Reducerea la minim a termenelor procedurale, astfel încât decizia de neîncepere a urmăririi penale să fie comunicată prompt serviciilor de protecție a copilului.
- Comisariatele de Poliție să anunțe în regim de urgență serviciile de protecție a copilului în cazurile infracțiunilor cu implicarea minorilor sub 14 ani, pentru ca minorii să beneficieze de asistență specializată și măsuri de protecție;

Dezvoltarea serviciilor specializate de prevenire, reabilitare/psihocorecție, reintegrare:

- Activități de informare și prevenire în școli, care să fie organizate într-o manieră atractivă pentru elevi, însă cu participarea și a altor specialiști, nu doar a inspectorului pentru minori (psiholog, asistent social, pedagog etc.).
- Evidența, prin evaluarea și monitorizarea comportamentelor și a situațiilor cu risc de infracționalitate pentru minorii sub 14 ani;
- Dezvoltarea și implementarea unor programele de prevenire și intervenție în școli și cartierele cu un nivel înalt de delincvență juvenilă;
- Crearea serviciilor de sprijin și reabilitare pentru părinții copiilor cu probleme psiho-comportamentale și în conflict cu legea;

- Evaluarea principiilor și metodelor de lucru cu copiii cu probleme psiho-comportamentale în instituțiile de învățământ preuniversitar, în deosebi Gimnaziile Internate;
- Instruirea continuă a specialiștilor în domeniul prevenirii delincvenței juvenile și asistența copilului sub vârsta răspunderii penale conform unor curricule/suporturi elaborate în parteneriat de către instituțiile/structurile implicate cu participarea mediilor academice. Tematicile incluse trebuie să reflecte necesitățile profesioniștilor în cunoașterea informației teoretice și dezvoltarea abilităților practice, ex: Particularitățile dezvoltării psiho-fizice a adolescentului; Comunicarea eficientă cu copilul; Interviul de protecție; Tehnici de lucru cu familia copilului în conflict cu legea; Cadrul normativ internațional și național în domeniu etc.
- Identificarea instituțiilor comunitare care ar putea să presteze servicii acestei categorii de beneficiari și de monitorizare a serviciilor prestate copiilor aflați în conflict cu legea;
- Crearea unor Centre de reabilitare și reintegrare a minorilor în conflict cu legea aflați sub vârsta minimă de răspundere penală;
- Ajustarea încăperilor speciale pentru audierea copilului în cadrul sectoarelor de poliție.
- Promovarea serviciilor sociale specializate pentru copii în conflict cu legea și familia acestuia prin pliante distribuite, panouri sociale, postere afișate în secțiile de poliție, DPDC, ONG etc.

BIBLIOGRAFIE

Acte normative

1. Convenția ONU privind drepturile copilului (1989),
2. Ansamblul de reguli minime ale ONU privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) (1985),
3. Liniile directoare ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile (Liniile directoare de la Riyadh) (1990),

4. Regulile ONU privind protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana) (1990)
5. Liniile directoare pentru acțiune privind copiii din sistemul judiciar penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU (UN Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System (1997).
6. Regulile minime ONU privind măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo Codul contravențional al Republicii Moldova adoptat prin legea nr. 218-XVI din 24.10.2008
7. Codul penal, adoptat prin legea nr. 985-XV din 18.04.2002
8. Codul de procedură penală adoptat prin legea nr. 122-XV din 14.03.2003

Lucrări teoretice

9. Cipriani, Don. Children's Rights and the Minimum Age of Criminal Responsibility. Abingdon, Oxon, GBR: Ashgate Publishing Group, 2009. utilizată la scrierea secțiunii despre Standardele internaționale referitoare la procedura aplicabilă copiilor sub vârsta minimă de răspundere penală.
10. Compendiu pe Justiția Juvenilă publicat de Centrul Internațional de Dezvoltare a Copilului (Innocenti) Florența – Italia
11. General Comment No. 10: Children's rights in juvenile justice, CrC/C/gC/10, 25 apr 2007,
12. Cipriani, Don. Children's Rights and the Minimum Age of Criminal Responsibility. Abingdon, Oxon, GBR: Ashgate Publishing Group, 2009.
13. Delicvența juvenilă și justiția juvenilă în Europa, din "Comparându-i pe tinerii din Europa" de Lode Walgrave & Jill Mehlbye (această publicație a fost utilizată pentru secțiunea Tratatamentul copiilor sub vârsta minimă la nivel european)

14. Dublea, A. și alții. „Ghid de practici instituționale în instrumentarea cauzelor cu minori”. Iași, 2005
15. Evaluarea realizărilor în domeniul reformei sistemului de justiție juvenilă în Moldova. UNICEF – MOLDOVA, 2010
16. Materialele Forumului „Justiția Juvenilă în Estul și Sud –Estul Europei”.
17. Chișinău, 2005
18. Practici și norme privind sistemul de justiție juvenilă din România. UNICEF – ROMÂNIA, 2005
19. Regional guidance on responses to children who have infringed the law but are under the minimum age for prosecution as a juvenile offender, UNICEF regional office for CEE/CIS – Child Protection Unit

Surse web:

20. <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=2&SubMenu0=4&SubMenu1=5>
21. <http://www.justice.gov.md/ro/regulament/>
22. <http://www.mpsfc.gov.md/md/institut/>
23. <http://www.mai.md/content/4822>
24. <http://www.procuratura.md/md/struct/#SMDO>
25. <http://www.google.md/#hl=mo&q=DMPDC&fp=c726da4c12d7a9c&biw=1366&bih=575>
26. <http://www.ombudsman.md/md/macac/>